

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) Гуманітарно-педагогічний

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Завідувач кафедри
Соціальної роботи та реабілітації**

(підпис) **Сопівник І.В.**
(ПІБ)

“ ____ ” _____ 2026 р.

**БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ БАКАЛАВРА)
на тему «Соціальна робота з волонтерами в умовах війни»**

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Гарант освітньої програми

доктор пед. наук, професор _____ Осадченко І.І.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

**Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи
(Керівник дипломного проєкту бакалавра)**

канд. філос. наук, доцент _____ Чекаль Л.А.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Виконав

_____ Бойко О.О.
(підпис) (ПІБ студента)

КИЇВ – 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) Гуманітарно-педагогічний

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри
соціальної роботи та реабілітації**

Сопівник Ірина Віталіївна

докт.пед.наук, професор _____ Сопівник І.В.
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)

“ _____ ” _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

**на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту
(на виконання дипломного проекту бакалавра студенту)**

_____ Бойко Олександр Олександрович _____

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проекту бакалавра) **«Соціальна
робота з волонтерами в умовах війни»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від “27” жовтня 2025р. № _____

Термін подання завершеної роботи (проекту) на кафедру 20.04.2026 р.

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проекту бакалавра):

Перелік питань, які потрібно розробити:

проаналізувати феномен волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи; розглянути форми та види соціальної роботи з волонтерами; провести огляд волонтерської діяльності в Україні; дослідити волонтерську діяльність 2014-2021 року; дослідити волонтерську діяльність від 24 лютого 2022 року; вивчити вектори діяльності волонтерських організацій на фоні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну;

Перелік графічних документів (за потреби) : діаграма «Динаміка довіри українського суспільства до волонтерського руху за роками»; таблиця «Напрями волонтерської роботи із цільовою групою військовослужбовців ЗСУ».

Дата видачі завдання “ _____ ” _____ 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

(Керівник дипломного проекту бакалавра)

_____ Чекаль Л.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ Бойко О.О.

Тема: Соціальна робота з волонтерами в умовах війни

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 1.1. Огляд досліджень волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи
- 1.2. Форми та види волонтерської діяльності
- 1.3. Історичний огляд волонтерської діяльності в Україні

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ II. АНАЛІТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЩОДО ВОЛОНТЕРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

- 2.1. Соціальна робота щодо волонтерства у 2014-2021 роках
- 2.2. Волонтерська діяльність від 24 лютого 2022 року
- 2.3 Напрями діяльності волонтерських організацій та соціальна робота з ними на фоні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ III. ПРЕДМЕТНО-ЛОКАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

- 3.1. Роль регіональних волонтерських організацій
- 3.2. Волонтерський рух «Незламні»
- 3.3. Аналіз діяльності волонтерського руху «Незламні»

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

РЕФЕРАТ

Тема дипломної роботи: «Соціальна робота з волонтерами в умовах війни».

Актуальність роботи визначена історичними подіями, які відбуваються сьогодні. Необхідність дослідження мотивації волонтерської діяльності в Україні та соціальної роботи з волонтерами в умовах війни визначається вимогами часу, різноманіттям видів та векторів діяльності волонтерів, актуалізацією важливості та необхідності волонтерської роботи як одного із критичних елементів боротьби проти ворога.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження ефективності соціальної роботи з волонтерами в умовах війни.

Мета конкретизована у таких **завданнях**:

- проаналізувати феномен волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи;
- розглянути форми та види соціальної роботи з волонтерами;
- провести огляд волонтерської діяльності в Україні;
- дослідити волонтерську діяльність 2014-2021 року;
- дослідити волонтерську діяльність від 24 лютого 2022 року;
- вивчити вектори діяльності волонтерських організацій на фоні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну;
- визначити роль регіональних волонтерських організацій;

Об'єктом дослідження є соціальна робота з волонтерами в умовах війни.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з волонтерами на фоні повномасштабної війни росії проти України.

У дослідженні було застосовано таку **методологічну стратегію**:

- порівняльний аналіз –варіанти визначення поняття «волонтерство»;

- типологізація – вивчення класифікації волонтерської діяльності та державного регулювання волонтерських організацій;
- порівняльно-історичний метод – виявлення та тлумачення утворення та розвитку волонтерства;
- порівняльний метод – вивчення соціальної роботи з волонтерами в Україні і за кордоном;
- контент-аналіз ЗМІ та соціальних мереж – опис та вивчення соціальної роботи щодо волонтерських організацій.

Наукова новизна полягає у тому, що у дослідженні:

- розглядається поняття «волонтерство» з урахуванням нових реалій;
- проаналізовано особливості соціальної роботи щодо волонтерства в умовах війни;
- описано та визначено вектори діяльності масштабних волонтерських проєктів та локальних ініціатив;

Теоретичне і практичне значення роботи зумовлене тим, що у дослідженні виявлено та систематизовано напрямки, функції та особливості соціальної роботи з волонтерством на міжнародному, державному та регіональному рівнях в умовах війни.

Структура роботи зумовлена поставленою метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (46 позиції).

У першому розділі було проаналізовано поняття «волонтерство» в науковому та історичному контекстах. Також було описано загальні особливості соціальної роботи щодо волонтерських організацій в Україні на фоні російсько-української війни. Спираючись на вищезазначений контекст, можна зробити деякі висновки.

Наукові розвідки волонтерства вітчизняних та зарубіжних дослідників показали, що волонтер – це доброволець, який має високі моральні цінності,

прагне допомагати, внутрішньо мотивований та має відповідні навички для своєї діяльності. Історичний огляд волонтерської діяльності в Україні показав, що війна стала потужним поштовхом для масштабування волонтерського руху. Було зроблено спробу огляду основних волонтерських організацій України, які сьогодні активно працюють.

У другому розділі було розглянуто особливості соціальної роботи щодо волонтерських організацій та осередків за два періоди: з 2014 р. по 2022 р., з 24 лютого 2022 року по кінець 2023 року, а також описано та структуровано вектори такої діяльності з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну.

З 2014 року волонтерський рух в Україні почав оформлюватись у окремий самостійний напрямок. Після 24 лютого 2022 року волонтерський рух мав труднощі у координації дій та інформуванні населення. Тому було створено та розповсюджено серед населення України нові інструменти у формі онлайн-платформ, сторінок в соціальних мережах.

Було виокремлено вектори соціальної роботи щодо волонтерства в умовах воєнного стану. Це дозволило розмежувати групи населення на військових ЗСУ та цивільних, щоб чітко та об'єктивно виокремити та розділити потреби кожної цільової групи. Зазначені інструменти та вектори такої діяльності дозволяють волонтерам ефективно та якісно виконувати свою роботу, не лише допомагати, а й зберігати життя громадян України.

У третьому розділі було визначено роль регіональних волонтерських організацій шляхом аналізу класифікацій волонтерських організацій, виокремлення їх базових характеристик як методологічної основи дослідження волонтерського руху «Незламні».

З'ясовано цільову аудиторію волонтерського руху, визначено базові аспекти роботи волонтерів, проаналізовано мотиваційну складову волонтерської діяльності «Незламних».

ВСТУП

Суспільне значення волонтерської роботи важко переоцінити. По-перше, активна волонтерська діяльність є ознакою розвиненості суспільства. Активна громадянська та соціальна позиція свідчить про усвідомленість суспільства. У цивілізованому світі волонтерство є невід'ємною частиною щоденної соціальної роботи. Демократичне суспільство емпатичне та ефективне. А відтак, у ньому є місце доброчинності та взаємодопомозі.

У мирний час волонтерські та благодійні організації займаються допомогою людям із обмеженими соціальними можливостями. Вектори діяльності можуть бути різноманітні: сирітство, фінансова допомога, безробіття, дискримінація за будь-якою ознакою. І навіть у стабільних умовах волонтерська діяльність є важливою складовою економічного та соціального розвитку держави.

Під час війни волонтерські організації та навіть окремі самостійні волонтери стають надважливим елементом, фактором виживання держави. Адже воєнні дії, зокрема в Україні, починаються раптово. Державне керівництво 2014 року не готувалося до вторгнення, окупації. І лише завдяки волонтерам українська армія отримувала гуманітарне та технічне забезпечення. 24 лютого 2022 року російська федерація здійснила повномасштабне вторгнення на територію України. І потужності волонтерської роботи з цього часу виросли кратно. Вся нація стала на захист своєї держави, кожен на своєму місці.

Отже, **актуальність роботи** визначена історичними подіями, які відбуваються сьогодні. Необхідність дослідження мотивації волонтерської діяльності в Україні на фоні війни визначається вимогами часу, різноманітним видів та векторів діяльності волонтерів, актуалізацією важливості та необхідності волонтерської роботи як одного із критичних елементів боротьби проти ворога.

Дослідження міжнародного досвіду, шляхів взаємодії українських волонтерів та міжнародних організацій, допомоги не лише воїнам, а й цивільному

населенню, виявлення проблем та труднощів волонтерської роботи під час війни, вивчення векторів діяльності волонтерів – актуально для удосконалення та систематизації соціальної та громадської діяльності під час воєнного часу.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження ефективності соціальної роботи з волонтерами в умовах війни.

Мета конкретизована у таких **завданнях**:

- проаналізувати дослідження волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи;
- розглянути форми та види волонтерської діяльності;
- провести огляд волонтерської діяльності в Україні;
- дослідити волонтерську діяльність 2014-2021 року;
- дослідити волонтерську діяльність від 24 лютого 2022 року;
- вивчити вектори діяльності волонтерських організацій на фоні повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну;
- визначити роль регіональних волонтерських організацій;

Об’єктом дослідження є соціальна робота з волонтерами в умовах війни.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з волонтерами на фоні повномасштабної війни росії проти України.

У дослідженні було застосовано таку **методологічну стратегію**:

- порівняльний аналіз та синтез – визначення поняття «волонтерство»;
- типологізація – вивчення класифікації волонтерської діяльності та державного регулювання волонтерських організацій;
- порівняльно-історичний метод – виявлення та тлумачення утворення та розвитку волонтерства;
- порівняльний метод – виявлення та опис диференційних рис українських та зарубіжних організацій;

- контент-аналіз ЗМІ та соціальних мереж – опис та вивчення діяльності волонтерських організацій.

Наукова новизна полягає у тому, що у дослідженні:

- розглядається поняття «волонтерство» з урахуванням нових реалій;
- проаналізовано структуру волонтерської роботи в умовах воєнного часу;
- описано та визначено вектори діяльності масштабних волонтерських проєктів та локальних ініціатив;

Теоретичне і практичне значення роботи зумовлене тим, що у дослідженні виявлено та систематизовано напрямки, функції та особливості волонтерської роботи на міжнародному, державному та регіональному рівнях в умовах воєнного часу.

Структура роботи зумовлена поставленою метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (48 позиції).

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Огляд досліджень волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи

Волонтерство як форма громадської ініціативи є надважливою складовою не лише розвитку суспільства, а й цілої держави, маркером самосвідомості нації та цілісності і єдності держави. Буремні та спокійні часи привносять нові виклики, які приймає державний апарат та звичайні громадяни на рівні громадських ініціатив: об'єднань, організацій та волонтерських рухів.

Завдання, які постають перед волонтерами, можуть бути найрізноманітнішими: бідність, потреба в гуманітарних засобах існування, задоволення першочергових потреб соціально обмежених верств населення, допомога військовим не лише гуманітарною допомогою, а й технічним забезпеченням.

Головні принципи волонтерської роботи – це альтруїзм, доброта, щедрість, милосердя та небайдужість. Це - саме ті якості, на яких ґрунтується волонтерська діяльність у мирний час. У воєнні часи додаються витривалість, стресостійкість, незламність. І ця мотивація є рушійною силою, яка дозволяє рухатися далі кожному волонтеру. Мотивація до благодійної діяльності у кожного своя, проте, варто розглянути теоретичну підґрунтя, на якому формується мотивація.

Волонтерська діяльність – це така діяльність, під час якої одна особа витрачає свої сили, ресурси, вільний час, знання та навички для задоволення потреб іншої особи або групи людей. Добровільність є ключовим елементом волонтерства, соціальної поведінки, самовизначення, самореалізації у доброчинності. Відповідно до потреб людей в тій чи іншій локації утворюються відповідно спрямовані волонтерські організації. Отже, людина може звернутися за допомогою та отримати підтримку в тій чи іншій ситуації. Це може бути як

юридичний супровід, соціальний захист, допомога у працевлаштування чи психологічна допомога. Так чи інакше, волонтерська робота спрямована на покращення умов життя, підвищення якості життя та формування комфорту жителів села, містечка або міста. Таким чином реалізовується громадянський обов'язок кожного із членів добровільної волонтерської спільноти.

Етимологія слова «волонтер» пов'язана з латинським *Voluntaries* – доброволець [21]. За тлумачним словником української мови, маємо таке визначення: волонтер – це доброволець, на військовій службі, або у сфері соціальної, гуманітарної, екологічної допомоги. Добровільна участь іноземних громадян у війні на боці жертв агресії [22].

І. Зверєва розглядає волонтерський рух, як доброчинну роботу, що здійснюється фізичними особами за засадах неприбуткової діяльності, безоплатної праці, без кар'єрного росту, задля добробуту та розвитку спільноти зокрема та суспільства загалом. Волонтер, на думку дослідниці, це – людина, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації [10].

А. З. П. Бондаренко подає декілька підходів до вивчення волонтерства та аналізує вітчизняні та зарубіжні тлумачення цього поняття. Волонтерство у наукових дослідженнях ототожнюється із «добровільною діяльністю» та тлумачиться як:

- благодійність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом;
- добровільницька діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства та, не маючи цілей отримання прибутку, одержання оплати чи кар'єрного зросту;

- отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям;
- волонтер – доброволець, громадянин, що бере участь у вирішенні соціально значимих проблем у формі безоплатної праці;
- основа функціонування громадських організацій, форма громадянської активності населення;
- національна ідея милосердя та благодійності [6].

На погляд О. Холіної, волонтерство – це «спосіб вибудовувати соціальні відносини, розвивати та знаходити застосування своїм моральним, духовним чеснотам, отримувати нові навички, а також надавати іншим» [40].

В. Луговий визначає волонтерство, як «сукупний процес і результат цілеспрямованого організованого інформаційного окультурення людини, освоєння нею культурного досвіду» [28].

Аналізуючи підходи до системного вивчення волонтерства як суспільного феномена, варто виокремити такі з них:

- індивідуальні мотиви та особистісна вигода;
- регіональна діяльність.

Йдеться про те, що людина, яка займається волонтерською діяльністю, може прагнути встановлення соціальних зв'язків, управління капіталами та ресурсами, як матеріальними так і соціальними. Проте, мотивація волонтерства базується на задоволенні морального задоволення від того, що людина допомагає іншим, ділиться своїми ресурсами: моральними, фізичними, інтелектуальними та матеріальними, збагачуючись морально, отримуючи психологічно ресурс для життя, самореалізовуючись у цій діяльності. А матеріальні та статусні блага не є істинними цілями. Бо волонтерська робота в будь-якому випадку зводиться до альтруїзму, який людина або має, або припиняє таку діяльність.

Звернемось до тлумачення волонтерства дослідниками М. Войку та Б. Войку, які пояснюють цей феномен соціальної діяльності через дві категорії.

Перша категорія – це ресурси та характеристики волонтера: дохід, соціальний капітал, місце проживання, вік, стать та особливості впливу таких характеристик на мотивацію вибору волонтерської діяльності. Спираючись на соціодемографічні характеристики, можна сформувати профіль волонтера. Також варто враховувати хобі та інтереси такої людини [35].

Інша категорія розкриває волонтера через культуру особистості, а саме через культурні, національні та релігійні вірування та цінності. Відштовхуючись від внутрішніх особливостей, людина може вирішити, чи займатись їй волонтерством. На думку дослідників, у волонтера має бути внутрішня потреба допомагати та приносити користь іншим людям та суспільству. Це основа, на якій ґрунтується волонтерська робота.

Моделі добровольців розкривають Лінді Н. Х'юїтт та Пеггі А. Тої:

1. Мотиваційна модель;
2. Модель цінностей та ставлення;
3. Модель ідентифікаційної ролі;
4. Модель волонтерської особистості;
5. Модель особистого добробуту [44].

Мотиваційна модель формується на особистій мотивації. Особиста мотивація може ґрунтуватися на бажанні формування нових навичок, підвищення самооцінки, створенні кар'єри, самоствердження, пропрацювання внутрішніх конфліктів та травм. Така модель розкриває важливий аспект волонтерства – це динамічна форма діяльності, якою неможливо займатися постійно. Від волонтерства треба відпочивати, щоб не потрапити у пастку емоційного вигорання.

Модель цінностей та ставлення до людей розкриває зв'язок між волонтерською діяльністю та індивідуумом через призму віри у важливість, цінність громадянської участі, відповідальності. Такі фактори мають бути визначальними для особистості, яка бере участь у волонтерській роботі.

Усвідомлені цінності, сформована та стійка громадянська позиція і жага до внутрішнього росту забезпечують ефективну та результативну волонтерську діяльність.

Волонтер як особистість характеризується такими рисами, які допомагають виконувати відповідні функції, передбачені такою діяльністю. Волонтер має високий рівень самоконтролю та стресостійкості, вміє справлятися із своїми емоціями та відстоювати особисті кордони. Такі навички дозволять тривалий час виконувати волонтерську роботу та не втрачати здоровий глузд.

Особистісні якості волонтера як людини передбачають впевненість у собі, самостійність, контроль над своїм життям, гідність, психічне та фізичне здоров'я. Це - ресурси, які необхідні для волонтерської діяльності.

Волонтерська робота у наукових розвідках розглядається широко, оскільки включає в себе багато аспектів особистісного та процесуального штибу. Проведений аналіз дозволяє системно розглядати не лише процес волонтерської роботи, а й особистість волонтера як визначальний аспект мотивації до такої діяльності.

1.2. Форми та види волонтерської діяльності

Волонтерська діяльність може бути локальною та масштабною, варіацій добровільної допомоги іншим може бути безліч: від роздачі листівок до надання притулку. І рушійною силою цього процесу є потреби населення, які постійно зростають та розширюються, неспроможність державного апарату задовольнити такі потреби повною мірою. Тому і виникають локальні, регіональні та загальнодержавні волонтерські організації, які вирішують поточні питання тієї чи іншої групи населення. Також варто відзначити, що який би вектор діяльності не обрав для себе волонтер, він потребує мати базову кваліфікацію у тій сфері, де працює. Адже самостійний волонтер або група волонтерів має орієнтуватися на

таку діяльність, яка, перш за все, приносить моральне задоволення, до душі. Такі фактори допомагають не втрачати мотивацію у кризові моменти. Також кваліфікованість волонтера допомагає впроваджувати ту чи іншу діяльність ефективно та раціонально.

Розглянемо класифікацію волонтерства. І почнемо із традиційної:

- формальне / неформальне;
- державне;
- соціальне;
- проектне [4].

Формальне волонтерство передбачає довготривалу роботу волонтера на повний робочий день, опираючись на певні правила. За таких умов послуги надаються щоденно, а прийом громадян здійснюється відповідно до графіка. Такий вид волонтерства має структуру бізнес менеджменту [5].

Неформальне волонтерство передбачає локальну роботу для вирішення питань місцевих мешканців. Як правило, волонтери проживають у цих громадах, переймаються проблемами спільноти та допомагають підвищити рівень якості життя у конкретній місцевості. Такий тип волонтерства не має чіткої структури та сталих ролей у волонтерській команді. Волонтерська діяльність здійснюється тими особами, які мають час та бажання долучитися. Люди приєднуються до таких організації, мотивуючись отриманням нового досвіду, взаємодопомогою. Їх об'єднує спільна мета. Часто громадяни в таких локальних волонтерських організаціях стають справжніми друзями [4].

Державне волонтерство включає в себе співпрацю в органах державного апарату, зокрема адміністрування та управління. Тут всі працюють відповідно до своїх ролей та обв'язків. Волонтери державного типу мають володіти навичками дипломата, лідера та оратора. Добровольці у сфері державного волонтерства часто мають широку зону відповідальності, мусять звітувати, дотримуватись

системності та процесуальності відповідно до принципів прозорості та відкритості перед зацікавленими сторонами [9].

Волонтери-управлінці також можуть бути корисними в інших сферах волонтерської діяльності, адже можуть надати свою допомогу в організації тих чи інших процесів та адмініструванні проектів.

Соціальне волонтерство перегукується із неформальним. Різниця в тому, що соціальні добровольці мають мету ефективно запустити та підтримувати реальні зміни у суспільстві. Якщо неформальне волонтерство передбачає локальні дії, то соціальне – глибші та масштабніші на рівні соціуму. Соціальне волонтерство також не має визначеної структури. Але за необхідності, волонтерська організація систематизується, ролі визначаються та розробляється план дій. Щодо часу та регламенту роботи немає чітких рамок. Робота направлена на досягнення результату. Сьогодні соціальне волонтерство – це найпопулярніший вид волонтерської роботи, який обслуговує ветеранів, пенсіонерів та дітей у всьому світі [10].

Проектна або організаційна волонтерська діяльність відповідає вимогам часу та є одною із найпопулярніших видів волонтерства. Оскільки швидкий ритм життя та постійні зміни потреб населення ставлять перед волонтерами нові виклики. Такий вид волонтерської роботи дозволяє ефективно та в короткий термін виконати поставлені цілі. Як правило, опираючись на власні навички та кваліфікацію, волонтери обирають проекти, де вони можуть бути корисними. Зазвичай такі проекти передбачають зустрічі із вільним входом або добровільні об'єднання з конкретною метою [20].

Актуалізація та рушійна сила медіа простору сформувала медіа волонтерство. Такий вид волонтерської діяльності передбачає висвітлення роботи тієї чи іншої волонтерської організації, пропагування добровільної допомоги, звернення уваги на важливі та болючі питання соціуму. Це також великий об'єм роботи, тому дослідники і виокремлюють окремий вид медіа

волонтерства. Волонтерами в цій сфері можуть бути журналісти, фотографи, блогери. Людина, яка має велику аудиторію та вагу власного слова, може ефективно популяризувати інформацію, підсвічувати важливе та залучати до тієї чи іншої волонтерської організації нових учасників.

Послуги, які можуть надавати волонтерські організації або окремі волонтери регламентується тою сферою діяльності, де проводиться добровільна робота. Розглянемо види послуг за структурою:

- дружба або наставництво;
- адміністративні;
- діяльність в культурному секторі;
- вчителювання, репетиторство;
- слухання та консультування [20].

Наставництво з боку волонтерів дозволяють людині, яка переживає важкий життєвий період, провести його не на одинці, а спираючись на когось. Йдеться про відвідування хворого в лікарні, допомога в адаптації до нових умов життя або інша підтримка, якщо така необхідна.

Адміністративні послуги передбачають допоміжні адміністративні дії, на кшталт відповідей на дзвінки, пошуку інформації, друку паперів тощо. Такі послуги актуальні під час напружених рекламних кампаній, організації масових заходів. Волонтерами у такій роботі можуть бути студенти, які зацікавлені у набутті досвіду та хочуть бути корисними для суспільства.

Діяльність у культурному секторі є однією із найпопулярніших, адже передбачає розкриття талантів людини, самореалізацію у різних видах мистецтва. Мотивація волонтерів до вибору такого виду діяльності обумовлюється прагненням отримати нові знайомства, вдосконалити та розвивати уже сформовані навички, самореалізуватися.

Репетиторство та наставництво актуальне в місцевостях, регіонах та країнах, де є проблема доступу до освіти. Навчання можуть проводити кваліфіковані

громадяни, які прагнуть навчити. Як правило, основними предметами є граматики, математика, читання та письмо.

Волонтерське консультування передбачає надання інформаційної та емоційної підтримки особам, які переживають складні життєві ситуації або проходять відновлення після травматичного досвіду. Такі послуги можуть надавати як професійні психологи, так і звичайні люди, використовуючи техніки активного слухання. Важливо бути поруч, щоб людина не відчувала себе самотньою.

Розглянемо класифікацію волонтерської роботи за потребами суспільних груп або окремих людей:

- військове волонтерство;
- допомога жертвам насилля;
- волонтерство за умов природних катастроф;
- волонтерство за умов епідемій;
- боротьба з бідністю;
- покращення стану навколишнього середовища;
- робота з молоддю [23].

Військове волонтерство актуальне та необхідне в тих країнах, де проходять воєнні дії. Адже допомога потрібна не лише військовим, а й цивільному населенню, яке страждає від воєнних конфліктів. Зокрема в Україні таке волонтерство працює на повну силу на рівні з державним апаратом та задовольняє безліч потреб цивільного населення та бійців Збройних Сил України.

Допомога жертвам насилля актуальна як в мирний час, так і у воєнний. У мирний час із жінками працюють психологи, медики та соціальні працівники. До них також доєднуються волонтерські організації. У воєнний час кратно збільшується кількість жертв насилля. На превеликий жаль, психологічному та сексуальному насиллю піддаються не лише жінки, а й чоловіки і навіть діти. Тому волонтери виконують переважно координуючі дії між жертвами насилля та

компетентними спеціалістами, які можуть надати кваліфіковану допомогу постраждалим.

Волонтерство за умов природних катастроф направлене на допомогу постраждалим шляхом евакуації, надання гуманітарних товарів та психологічної підтримки. Також це може бути надання тимчасового притулку або відновлення інфраструктури. Найголовніше, що роблять волонтери за умов природних катастроф – це організація безпечного середовища. І така робота безцінна для постраждалих.

Катастрофічні наслідки спричинює й голод. Приміром, «Світова продовольча програма» працює над усуненням голоду у всьому світі. Локально, в місцевостях, де є проблема із харчуванням також працюють волонтери, які допомагають вразливим групам населення.

У контексті боротьби із масовими захворюваннями волонтери працюють над обізнаністю населення. Саме інформування та просвітницька робота – найкраща профілактика розповсюдження захворювань. Адже епідемії та пандемії можна запобігти, якщо розуміти, як саме вона розповсюджується, яких комах варто остерігатися, і як саме варто себе поводити, якщо захворіли, аби зберегти життя та припинити розповсюдження хвороби.

Глобальною проблемою є також і бідність. Багато міжнародних та регіональних волонтерських організацій проводять фундаментальну роботу у цьому контексті. Оскільки суспільство не може повноцінно розвиватися, доки є люди, базові потреби яких незадоволені. Волонтерська робота у цій сфері заключається у наданні притулку та підтримці таких людей, в просвітницькій діяльності, у наданні гуманітарної допомоги. Таким чином людина має можливість перевести подих та почати життя з чистого аркуша.

Проблема, яка стосується абсолютно кожної людини на нашій планеті, – це навколишнє середовище. І першими, хто почав бити на сполох були волонтери. Сьогодні це питання вирішується і на державному рівні, на законодавчому.

Локальні та регіональні волонтерські ініціативи впроваджуються і є рушійною силою у глобальній боротьбі із забрудненням навколишнього середовища. Саме завдяки тому, що волонтери влаштовують акції, дні та декади заради збереження довкілля та природи, це питання завжди актуальне, і все більше людей долучається та працює на благо нашої планети.

Важливо також розглянути волонтерську роботу з молоддю. Адже молодіжні організації – це наше майбутнє. Тут ключовою є просвітницька діяльність та інформування молоді. В молодіжному контексті існує кілька типів волонтерської роботи:

- ситуативне волонтерство – допомога в якійсь конкретній ситуації на короткострокову перспективу (перевезення групи, проведення тренінгів на певну тематику);
- регулярне волонтерство – довгострокова співпраця волонтера із молодіжною організацією, яка спрямована на досягнення мети (психолог, асистент, адміністратор тощо);
- специфічне волонтерство – це підбір конкретного спеціаліста для роботи із молоддю, термін роботи визначається окремо (тип волонтерської допомоги визначається відповідно до запиту організації та навичок волонтера);
- молоде волонтерство – залучення однолітків у якості менторів (літні табори, тематичні клуби тощо).

При цьому варто звернути увагу на функції, які виконує волонтерський рух. У контексті громадянського суспільства можемо виокремити такі функції:

- світоглядна;
- виховна;
- комунікаційна;
- пізнавальна;
- функція формування соціального капіталу;

- рекреаційна;
- профілактична.

Якщо ми говоримо про соціальні функції волонтерської діяльності, то варто виокремити такі:

- аксіологічна;
- функція підвищення громадської активності;
- функція соціалізації;
- функція вирішення соціальних проблем.

Кожна функція волонтерської роботи реалізовується у тій чи іншій сфері життя, задовольняє як потреби групи людей, так і особисті запити громадян. Варто відзначити, що кожна людина чогось потребує. Ті, хто звертається за допомогою, мають запит на підтримку, ті, хто надає допомогу – запит на самореалізацію та наповнення. Тому волонтерська діяльність – це безпрограшний варіант для щирих та свідомих громадян. І кожен може обрати сферу, де може приносити користь, ділитися своїми навичками, досвідом, знаннями, часом та ресурсами. Натомість наповнюватись щирою людською вдячністю. Волонтерство – це про добро та справжність, про підтримку та щирість.

1.3. Історичний огляд волонтерської діяльності в Україні

Історичний розвиток українського волонтерства варто розглядати у контексті світового для об'єктивної оцінки волонтерської роботи в нашій країні. Перш за все, виокремимо основні віхи витоків волонтерства як окремого виду суспільної діяльності.

Витоки волонтерства сягають XIX століття, коли волонтерами, тобто добровольцями, вважали солдат, які йшли на фронт за власним бажанням. 1859

року швейцарський бізнесмен Генрі Даунтон став ініціатором утворення національного товариства допомоги військовим, які брали участь у війні та битві під Сольфоріно. І вже через рік, 4 серпня в Лондоні на державному рівні було сформовано національне товариство для допомоги хворим та пораненим солдатам під час війни. Таке товариство відповідало положенням Женевської конвенції 1864 року. Так було утворено організацію «Червоний Хрест» [7].

Новою хвилею розвитку волонтерського руху стали часи Великої депресії в США 1930-х років. Початок XX століття було відзначене створенням Франкліном Рузвельтом в рамках політики «Нового курсу» організації «Civilian Conservation Corps». Першочерговим завданням волонтерської організації була екологічна діяльність [7].

1968 року Шах Ірану Мохамед Реза Пахлеві вперше наголосив на тому, що необхідно створити офіційну програму волонтерів ООН. Така організація мала б займатися питаннями «боротьби із реальними ворогами людства: бідністю, голодом та будь-якою формою соціальної несправедливості» [...]. І вже 1970 року Генеральна Асамблея ООН проголосувала за створення міжнародної групи волонтерів – «Волонтери ООН» [33]. 1985 року Генеральною Асамблеєю ООН було проголошено 5 грудня днем волонтера.

В Україні історія волонтерства сягає більш, як 100 років. Першими волонтерами були сестри милосердя, які добровільно записувались до лав «Червоного Хреста», щоб допомагати жертвам воєнної агресії у шпиталях та лікарнях для бідних.

Від часів незалежності України на початку 90-х років було створено «Телефон Довіри», де працювали волонтери. Вони допомагали людям у складних життєвих ситуаціях, координуючи, підтримуючи морально та психологічно. Також 1992 року стартувало створення молодіжних волонтерських організацій, які згодом сформували Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді вже на державному рівні.

Жовтий колір – символ волонтерства в Україні – означає тепло сонця. І справді, українські волонтери не просто допомагають, вони огортають своїм теплом кожного підопічного, діляться частинкою своєї душі.

Масштабний розвиток волонтерського руху припав на 2014 рік – початок воєнної агресії російської федерації проти України. Проте, перші зародки загальнодержавного волонтерського руху були утворені ще за часів Помаранчевої Революції 2004-2005 років. Тоді люди самі організовувались, щоб підтримати гуманітарними засобами протестувальників. Наступним кроком масштабування та поглиблення, формування потужного волонтерського руху в Україні стала Революція Гідності 2013 року.

Важливо зазначити, що саме завдяки волонтерам у тому числі, які стали ще одним єдиним фронтом у 2014 році на захист України шляхом підтримки та забезпечення добровольців на фронті, країна вистояла і тримала оборону. За часи збройного конфлікту росії проти України з 2014 по 24 лютого 2022 року волонтерські організації України опікувалися військовими, переміщеними особами та громадянами, які проживають на територіях військових дій.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну 24 лютого 2022 року українська нація стала на захист своєї держави. Це спричинило масштабування та кратне збільшення волонтерських об'єднань, зокрема локальних. За перший тиждень було сформовано дуже багато волонтерських рухів, практично в кожній громаді України. Це дозволило створити надійний тил для захисників та захисниць України. У нашому дослідженні ми будемо розглядати діяльність волонтерського руху «Незламні» Мотовилівського куща Фастівського району Київської області, як прикладу важливості та цінності роботи локальних організацій не лише на державному рівні, а й для громадян певної місцевості.

Так склалося історично, що спочатку революції, а потім війна стала поштовхом для утворення потужного волонтерського руху в Україні. За даними

ЮНІСЕФ Україна з початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну волонтерська діяльність об'єднала більше ніж 400 тисяч українців, більше 500 волонтерських організацій та величезну кількість локальних ініціатив [16]. Сьогодні працює єдиний реєстр волонтерських організацій України. Проте, очевидно, що не всі волонтерські ініціативи оформлені та зареєстровані. Тому спробуємо зробити огляд основних векторів волонтерської роботи на фоні російсько-української війни.

Допомога ЗСУ:

- Армія SOS – забезпечення високотехнологічними системами управління та вогневого ураження, радіотехнічна та повітряна розвідка.
- Фонд допомоги «Крила Фенікса» - забезпечення екіпірування бійців та медичних товарів.
- Фонд Сергія Притули – закупівля амуніції та обладнання, транспортних засобів.
- Фонд оперативної допомоги KOLO – доставка необхідних речей та засобів у гарячі точки.
- Благодійний Фонд імені Олексія Ставніцера – закупівля бронежилетів та касок високого рівня захисту.
- Волонтер Роман Донік – забезпечення боєздатності українських підрозділів на передовій.
- Волонтер Тата Кеплер – медичне та технічне забезпечення [16].

Медична допомога:

- Медичний батальйон «Госпітальєри» - робота на передовій, порятунок бійців в умовах активних бойових дій.
- «Агенти крові» - закупівля кровоспинних засобів для постраждалих в умовах війни [16].

Гуманітарна допомога:

- Штаб гуманітарної допомоги при НАЗК – централізовано закупляють ліки, предмети першої необхідності для регіонів України.
- «Народний проект» - реалізація соціальних проектів різних векторів діяльності.
- Dobro.ua – онлайн-благодійність, яка координує різні соціальні проекти.
- Київ Волонтерський – чат-бот, який об'єднує людей для взаємодопомоги [16].

Допомога з-за кордону:

- Support Ukraine Now – інформаційна платформа, яка координує збори коштів та запити на допомогу.
- Help Ukraine – централізований склад у Польщі, який приймає гуманітарну допомогу з усього світу та направляє в Україну.
- Ukraine at War – онлайн-сервіс, де можна отримати інформацію про те, як допомогти Україні [16].

Увесь світ об'єднався для допомоги Україні в ці надскладні часи. Ми зробили спробу огляду основних та масштабних проектів. Проте, локальне волонтерство виконує також надважливі завдання: підтримка бійців, місцевого населення, психологічна допомога, забезпечення медикаментами. Єдиний фронт волонтерства є ще одною потужною армією, яка 24/7 бореться із людським горем, забезпечує бійців усім необхідним, рятує життя, наближає перемогу.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було проаналізовано поняття «волонтерство» в науковому та історичному ключі. Також було описано діяльність волонтерських організацій в Україні на фоні російсько-української війни. Опираючись на вищеописане дослідження, можна зробити деякі висновки.

Волонтерська діяльність – це ознака зрілості та свідомості суспільства. Наукові розвідки волонтерства вітчизняних та зарубіжних дослідників показали, що волонтер – це доброволець, який має високі моральні цінності, прагне допомагати, внутрішньо мотивований та має відповідні навички для своєї діяльності. Також волонтерство має певні види, вектори діяльності, які визначаються відповідно до потреб населення. Волонтерська робота як громадська ініціатива виконує ті функції соціального захисту, з якими не справляється держава.

Історичний огляд волонтерської діяльності в Україні показав, що війна стала потужним поштовхом для масштабування волонтерського руху. Було зроблено спробу огляду основних волонтерських організацій України, які сьогодні активно працюють. Зокрема, було виділено такі групи: допомога ЗСУ, медична допомога, гуманітарна допомога та допомога з-за кордону. Також важливо звертати увагу на локальні та регіональні волонтерські ініціативи, адже вони вирішують питання та задовольняють потреби громадян на місцях, що суттєво допомагає щодня пришвидшувати перемогу та тримає моральний дух нації на високому рівні.

РОЗДІЛ II. АНАЛІТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Соціальна робота щодо волонтерства у 2014-2021 роках

Самоорганізація суспільства – не лише сучасна тенденція. Добровольча та активна громадянська позиція червоною ниткою проходить крізь критичні часи української історії. У XXI столітті ми знову маємо не лише воєнні виклики, а й епідеміологічні. І початок збройного конфлікту на Сході України показав, що в нашій державі є потужна активна частина суспільства. Такі люди беруть на себе відповідальність за характер та динаміку змін у майбутньому. Саме нові виклики, які постали перед українським суспільством, спричинили утворення волонтерського руху на місцевому, державному та міжнародному рівні.

Базою, на якій формувався потужний волонтерський рух в Україні з 2014 року, стали утворені ще від початку 90-х років об'єднання волонтерів. Такі організації мотивувалися процесом державотворення, формуванням нових міжнародних зв'язків та перспективами інтеграції до Європейського Союзу. Майже за 20 років незалежності України волонтерський рух інституалізувався та популяризувався. До початку революційних подій в Україні волонтерська робота проводилась серед незахищених груп населення та була направлена на благоустрій громадського простору [23]. Варто відзначити, що найбільш широкої популярності волонтерство набуло серед молоді.

Після Помаранчевої революції 2004 року українське суспільство, отримавши перші виклики, почало свою трансформацію на шляху до консолідації та направлення спільних зусиль на загальне благо. Волонтерський рух в цей час почав окреслюватися як окремий напрямок діяльності суспільства. В цей час волонтерська робота була направлена на впровадження міжнародних соціальних проєктів.

Початок Революції Гідності 2013 року ознаменувало новий етап трансформації українського суспільства загалом та волонтерського руху зокрема. Рух «небайдужих громадян», який був сформований саме на Майдані Незалежності у Києві, не лише брав активну участь в протестах, а й забезпечував наметове містечко усім необхідним. Коли ситуація на Майдані почала загострюватися, добровільні об'єднання громадян трансформувалися та у більш ціленаправлені напрямки для виконання визначених завдань [30]. Українське суспільство згуртувалося проти спроби імперського реваншу, що і стало підґрунтям у боротьбі із ворогом та виокремленні та структуруванні волонтерського руху, його розділення на чіткі напрямки. Як відповідь на зовнішні виклики та внутрішні потреби громадян у 2014 році було виокремлено такі напрямки:

- допомога військовим;
- допомога переселенцям;
- підтримка ветеранів, які повернулися з війни.

Українське суспільство швидко, а іноді гостро, реагує на будь-які зміни. Проте масштабування волонтерського руху громадяни не лише підтримували, а й довіряли. Динаміка довіри суспільства до волонтерського руху ми можемо прослідкувати за даними соціологічних досліджень.

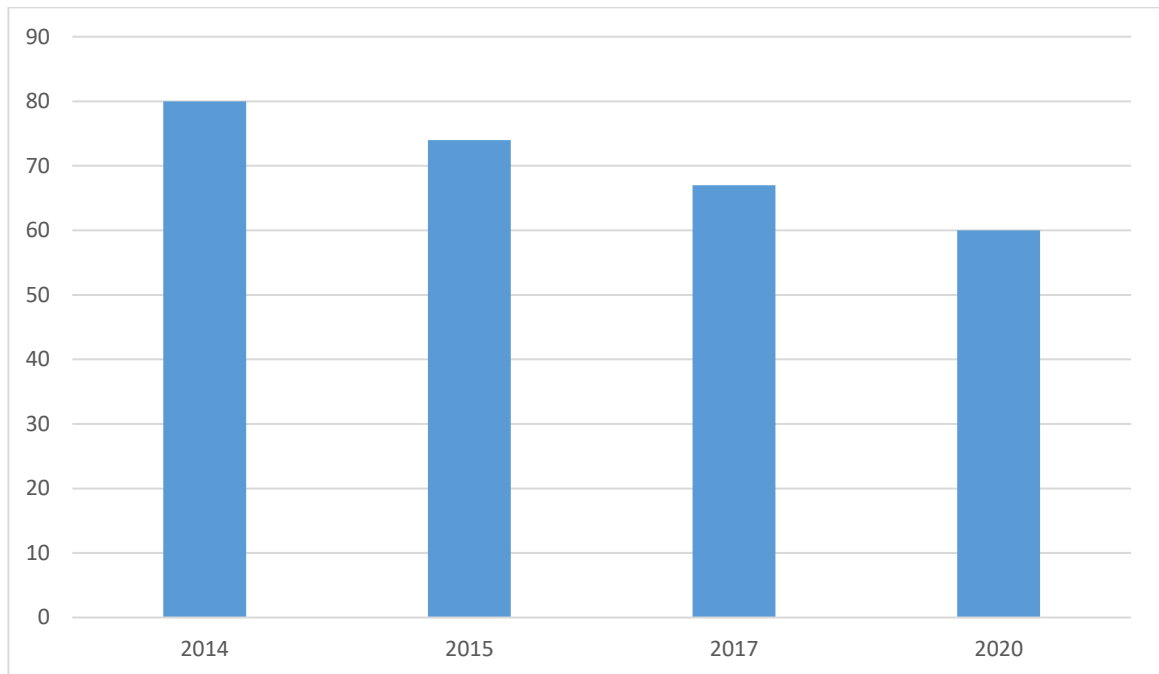
2014 р. – дослідження «Волонтерський рух в Україні» на замовлення ООН.

2015 р. – опитування Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

2017 р. – дослідження Центру Разумкова.

2020 р. – дослідження Центру Разумкова.

Діаграма 2.1. Динаміка довіри українського суспільства до волонтерського руху за роками

Як можна бачити з діаграми, спостерігається певний спад довіри українського суспільства до волонтерів. Проте, рівень довіри та підтримки навіть на 2020 рік залишається досить високим. Це говорить про свідомість громадян, їх підтримку добровільних ініціатив та про відповідальність і ефективність волонтерів. Також спад довіри до волонтерів може бути пов'язаний із зниженням потреби у них: конфлікт йшов на спад, з роками внутрішньо переміщених осіб ставало все менше.

Також варто зазначити світове визнання волонтерської роботи в Україні. У 2014 році за даними британської благодійної організації Charities Aid Foundation, яка формує «Світовий рейтинг благодійності», Україна посіла 103 місце. Для порівняння, у 2011 році Україна була на 111 місці [15].

Вражають соціологічні дані, згідно з якими у 2014-му році до волонтерської діяльності було залучено понад 65% населення, у 2015 році – понад 50% [17]. За даними Ради волонтерів Міністерства оборони України Д. Арахмії, 14,5 тис.

громадян систематично займалися волонтерською діяльністю та налічувалось 2,5 тисячі членів волонтерських організацій [16].

У контексті цього дослідження ми зокрема звертаємо увагу на волонтерську роботу у контексті війни. Проте, варто відзначити волонтерство на фронті пандемії COVID-19.

У 2020-му році діяльність волонтерських організацій значною мірою знизилась, оскільки треба було адаптуватися до нових умов та обмежень. Проте, з'явилися та активізувалися такі волонтерські послуги як доставка продуктів першої необхідності та транспортування. Як бачимо, суспільство миттєво реагує на нові виклики та самоорганізовується заради виживання. Ключовими напрямками волонтерської роботи в умовах війни та пандемії залишаються гуманітарна допомога та логістика, координування та просвітницька діяльність. Шляхи реалізації залишаються незмінними: державні структури, приватні об'єднання, місцеві громадські організації та локальні волонтерські утворення. Також окремим пунктом важливо відмітити он-лайн ресурси: сайти, чат-боти, YouTube-канали, які інформують, навчають та проводять координаційну роботу серед волонтерських організацій та населення із відповідними потребами.

За часів Революції Гідності українське волонтерство сформувало потужну базу для розвитку. З початком російсько-української війни волонтерський рух систематизувався, інституалізувався, став основою громадянського суспільства. Варто відзначити, що масштабування волонтерського руху відбулось також з причини слабкості внутрішньої політики держави на 2014-й рік. Тому волонтерство забезпечило потреби не лише військових, а й цивільних. Це обумовлює високий рівень довіри до волонтерів, які перейняли на себе багато державних функцій.

2.2. Волонтерська діяльність від 24 лютого 2022 року

Повномасштабне вторгнення росії в Україну було імовірним. Але жоден громадянин України не міг до кінця повірити, що у XXI столітті можуть бути такі звірства на території Європи.

І якщо з 2014-го року по 24 лютого 2022 року волонтерська робота носила переважно регіональний характер у зв'язку з локалізованим конфліктом. То 24 лютого 2022 року волонтерство набуло національного характеру. Війна торкнулася абсолютно кожного громадянина України. І з перших днів повномасштабного вторгнення запити про допомогу надзвичайно вирости не лише кількісно, а й якісно. Новий етап війни кожного дня ставив нові завдання перед волонтерами.

В перші дні повномасштабної війни українське суспільство, неочікувано навіть для себе, об'єдналося у кожному місті, містечку і селі. Як виявилось, саме згуртування та взаємодопомога дозволили врятувати сотні десятків життів та вистояти перед ворогом. Волонтерський рух у цей час набуває найбільших масштабів. Опираючись на досвід попередніх років (2014-2016, коли була перша хвиля виокремлення українського волонтерського руху в окремий та потужний напрямок соціальної роботи), українські волонтери сформували у рекордно короткі терміни (5-10 днів) потужний волонтерський фронт.

У перші дні та тижні зростає рівень координації між волонтерськими організаціями та державою для допомоги цільовим групам. Варто зазначити, що найбільшою проблемою спочатку повномасштабного вторгнення була дезінформація. Засилля Telegram-каналів розхитувало паніку серед населення. Тому волонтерська робота підсилилась напрямком просвітницької та інформаційної діяльності, який набув найрізноманітніших форм: інформаційні сайти для українців в Україні та за кордоном, групи у соціальних мережах та месенджерах, групи психологічної підтримки, чат-боти для пошуку загиблих та

зниклих безвісти, для допомоги постраждалим від воєнних дій, для координації волонтерської діяльності тощо. Завдяки мобілізації інформаційного фронту громадяни могли отримати цільову допомогу, де б вони не знаходились.

В перші тижні повномасштабного вторгнення була створена та запущена прозора та ефективна платформа для міжнародних та внутрішніх партнерів, які мали можливість надати цільову допомогу ЗСУ та цивільним українцям. Потужна та налагоджена співпраця українських волонтерів із міжнародними організаціями дозволила швидко організувати закупівлі та логістику високотехнологічного обладнання для ЗСУ. У зв'язку із консолідацією суспільства та структурованістю волонтерського руху суттєво зменшились випадки шахрайства. Інституалізація та співпраця із державою дозволили проводити моніторинг волонтерської діяльності, принаймні офіційно-зареєстрованих організацій. Окремо варто сказати про швидку адаптацію законодавчої регламентованості під вимоги воєнного часу зокрема у сфері волонтерської роботи, яка підвищує прозорість такої діяльності та знижує рівень шахрайства.

Самоорганізованість суспільства у перші дні та тижні дозволила дати достойний опір окупанту. Проте інституалізація (опора на вже діючі системи волонтерської роботи), платформізація (інтернет-комунікування, дистанційне координування волонтерських потужностей) та мережизація (ієрархія волонтерської структури, делегування та розподіл обов'язків, визначення та окреслення ролей) дозволили перетворити волонтерський рух в окрему потужну загальнодержавну систему, яка стала ще одним рухом опору перед жорстоким ворогом.

Варто ширше розкрити базові поняття інституалізація, платформізація та мережизація, оскільки вони стали основним лейт-мотивом волонтерського руху в Україні від самого початку повномасштабного вторгнення. Ці поняття взаємопов'язані та становлять одну структуру інформування, координації та

систематизації волонтерського руху в Україні. Причиною активного використання ІКТ волонтерами є масштабність нових процесів. Одночасно треба повідомити інформацію, автоматизувати прийняття запитів та координацію із відповідними профільними структурами. Тому для таких нових викликів були створені чат-боти, інформаційні платформи та канали у месенджерах. І симбіоз цих трьох процесів дозволив швидко та ефективно, синхронно та паралельно за допомогою цифрових технологій сформувати та запустити єдиний волонтерський рух загалом та окремі локальні осередки волонтерства зокрема. Так українське волонтерство перейшло від першої хвилі свого становлення до другої, фундаментальної.

Основними інструментами волонтерів з початку повномасштабного вторгнення стали гаджети. Тому створювалися веб-портали, платформи для координації тих, хто потребує допомоги, та волонтерів. Кожна волонтерська організація має свій сайт або активну сторінку в соціальних мережах або канал / групу в месенджерах. Також на державному рівні та приватними користувачами створювались мобільні застосунки для отримання послуг та інформації, платіжні спрощені системи, геолокаційні сервіси. Такі інструменти допомагають охопити дуже велику кількість людей, залучити їх до волонтерства. Зокрема, це сприяє проведенню такої волонтерської роботи:

- інформування про проекти для допомоги ЗСУ та постраждалим від воєнних дій громадянам;
- створення волонтерських груп за напрямками роботи;
- організація зборів коштів на потреби ЗСУ та постраждалих;
- створення та ведення онлайн-баз даних за потребами цільових груп;
- спілкування та інформування цільових груп населення;
- онлайн-підтримка та спілкування із постраждалими громадянами;
- прозорість та підзвітність проведеної роботи;
- розвідка з метою виявлення дезінформаторів.

Американський полковник ВПС США Дж. Першинг казав: «Піхота виграє битви, а логістика виграє війни» [20]. У волонтерстві головним фактором успіху є проінформованість спільноти. І оскільки 24 лютого 2022 року причетними та постраждалими одночасно стали всі громадяни України, то координування, інформування та швидкий пошук будь-чого стали ключовими рушійними факторами трансформації волонтерської роботи.

Варто відзначити платформи, які з'явилися у 2022 році як нова потужна та ефективна форма волонтерської роботи в Україні:

- Люди для України – провідний волонтерський портал, який створений спільними зусиллями держави та волонтерів;
- Волонтерство в Україні – онлайн-платформа, яка є інформаційно-комунікативним порталом для взаємодії волонтерів між собою та цільових груп населення;
- Робота в тилу – онлайн платформа з пошуку «вільних рук» та волонтерських проектів, до яких можна долучитися.

Міжнародні волонтерські платформи та ресурси:

- CLEAR Global та Translators without borders – підтримка українських біженців, а саме – переклад документів, доступ до інформації, послуг.
- UA Aid Center – портал, на якому можна знайти онлайн-каталог контактів та адрес більш ніж 350 перевірених осередків допомоги українцям у 23 країнах світу, а також 19 надійних організацій, які займаються збором коштів на потреби ЗСУ;
- Help People Leave Ukraine, Tarjimly – платформа для пошуку волонтерів, які можуть прихистити у себе українців, допомогти їм забезпечити базові потреби у їжі, одязі, транспорті;
- Support Ukraine Now – платформа для координації фондів зі збору коштів на потреби українців за кордоном;

- Shelter for Ukraine – сервіс, покликаний допомогти знайти житло українцям за кордоном, а волонтери можуть запропонувати своє житло;
- Russia invaded Ukraine – інформаційний сайт, на якому розміщена та регулярно оновлюється інформація про поточну ситуацію в Україні;
- Онлайн-хаб Ukraine Helpers координує людей всього світу та українців, яким треба нагальна допомога в наданні інформації.

Ми обрали лише кілька найбільших волонтерських порталів для ілюстрації багатовекторності волонтерської роботи. Насправді таких сервісів, інформаційно-координаційних сайтів та платформ є дуже багато. І тут постає питання верифікації, чесності та протидії шахрайству. Такі питання регулює держава на законодавчому рівні, працівники СБУ проводять роботу не лише з пошуку колаборантів, а й на інформаційному фронті. Тому будь-яку організацію можна перевірити не лише за відгуками, а й за державним реєстром.

Кілька слів варто сказати про роботу міжнародних організацій в Україні. Як і в роки Другої світової війни, сьогодні до роботи в міжнародних волонтерських групах залучаються українці. Наприклад, робота Червоного Хреста заключається не лише у гуманітарному забезпеченні. Волонтери від цієї організації входять також до груп швидкого реагування. Нам вдалося поспілкуватися із Мухінім Володимиром Вікторовичем, волонтером Загону Швидкого Реагування Національного Комітету Товариства Червоного Хреста України. Йому було поставлено кілька питань, на які ми отримали відповіді:

1. Мотивація до участі у волонтерській роботі – Бути корисним оточуючим.
2. Труднощі, з якими зустрічаєшся – Демотивація через безвідповідальність людей.
3. Чим відрізняється робота до 24.02.23 і після? – Кількістю людей, які потребують допомоги.

4. Вектори діяльності Червоного Хреста зараз в Україні – Перша допомога, Загони швидкого реагування, психосоціальна підтримка, служба розшуку людей, гуманітарна допомога.

Як бачимо, волонтерська робота проводиться не лише в тилу, а й у гарячих точках та на передовій, на окупованих територіях. Члени Товариства Червоного Хреста не лише забезпечують гуманітарні потреби, а й займаються евакуацією населення з окупованих та прифронтових територій, надаючи їм медичну та психосоціальну підтримку.

Ще одним потужним напрямком є місцеве волонтерство. Більшість регіональних та територіальних волонтерських організацій офіційно оформлені. Офіційне оформлення розширює можливості для співпраці та ефективної роботи. Наприклад, волонтерський рух «Незламні» Фастівської ОТГ мають можливість не лише надсилати запити в іноземні благодійні організації щодо гуманітарної допомоги, а й отримувати вузькоспеціалізовані товари для бійців ЗСУ. Таким чином робота волонтерського руху має чітку і прозору звітність. Також «Незламні» ведуть сторінки в Facebook та Instagram, де висвітлюють свою діяльність, коментують останні новини та інформують населення щодо місцевих заходів.

Робота волонтерських об'єднань на місцях може не мати таких масштабів, як, наприклад, Фонд Сергія Притули. Проте, вони виконують одну із найважливіших функцій – підтримку громадян особисто, психологічно, морально. Такі ком'юніті стають своєрідним хабом людяності, прийняття та підтримки у такі непрості воєнні часи. Тому підтримка місцевих ініціатив сьогодні, як ніколи, актуальна та важлива.

2.3. Вектори діяльності волонтерських організацій на фоні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну

Волонтерська робота починається саме тоді, коли на неї є запит. Запит формують люди, спільноти, суспільство. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну одночасно запит про допомогу та підтримку сформувався у всієї країни. І волонтерський рух України гідно прийняв цей виклик. Для того, щоб робота була ефективною волонтерам треба було систематизувати запити та об'єднати їх у цільові групи. Досвід 8-річної війни на сході України сформував підґрунтя такої роботи. Тому можна виокремити дві цільові групи громадян:

- Збройні Сили України (ЗСУ), бійці, військовослужбовці;
- постраждали від збройної агресії цивільні громадяни.

Варто зазначити, що як воїни ЗСУ, так і цивільні отримують волонтерську допомогу не лише в тилу, а й на лінії фронту та в прифронтових містах. Військовослужбовці мають визначені потреби у товарах першої необхідності, технологічних товарах та автомобілях. Розглянемо вектори волонтерської роботи із бійцями ЗСУ у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

*Напрями волонтерської роботи із цільовою групою
військовослужбовців ЗСУ*

Допомога ЗСУ в зоні активних бойових дій	Допомога ЗСУ (військовослужбовцям в тилу)
Гуманітарна допомога та матеріальне забезпечення військовослужбовців (збір та доставка на передову військової амуніції, форми, взуття, харчів, води, ліків, засобів індивідуального захисту та гігієни тощо)	Гуманітарна допомога у забезпеченні базових потреб постраждалих бійців; перевезення за кордон для оперування та лікування; матеріальна допомога родинам постраждалих бійців, нематеріальна (у т. ч.

	психологічна) допомога пораненим військовослужбовцям.
Технічна допомога: закупівля техніки, ремонт, відновлення та удосконалення бойової техніки та ін.	Допомога у забезпеченні військових шпиталів та лікарень необхідними медикаментами, матеріалами, медичним обладнанням, препаратами крові, протезами, технічним оснащенням тощо.
Порятунок життя поранених військово-службовців, вивіз з передової зони фронту.	Допомога щодо вирішення проблем полонених бійців (інформаційно-пошукова допомога, допомога в обміні полоненими та ін.).
Пошук військовослужбовців, бійців, зниклих безвісти.	Широкий спектр допомоги сім'ям постраждалих бійців, сім'ям загиблих, пропалих безвісти та полонених (гуманітарна, фінансова, психологічна, інформаційна, організаційна, юридична тощо).

Вектори волонтерської роботи із цивільним населенням більш різнопланові. Тому варто виокремити підгрупи:

- вимушені переселенці, які були змушені залишити свої домівки на окупованих територіях та у прифронтових містах (допомога у пошуку помешкання, забезпечення товарами першої необхідності);
- мешканці прифронтових міст та селищ, а також ті, хто залишився на окупованих територіях (гуманітарна допомога, забезпечення наявності медикаментів у місцевих лікарнях);
- населення на деокупованих територіях (відновлення умов власного життя, інфраструктури, доступу до товарів першої необхідності);

Ми окреслили основні вектори волонтерської роботи із цивільним населенням в умовах воєнного часу у таблиці 2.2.

Таблиця 2.3.

Вектори волонтерської роботи із цільовою групою цивільне населення, яке постраждало від збройної агресії

Допомога вимушеним переселенцям, що постраждалим від збройної агресії	Гуманітарна та фінансова допомога (грошова допомога, одяг, взуття, харчі, тимчасове житло, ліки та медичні послуги, засоби гігієни тощо).
	Нематеріальна допомога (юридична, соціально-психологічна, інформаційна, організаційна).
	Допомога у пошуку зниклих безвісти родичів та близьких.
Допомога громадянам в зоні активних бойових дій, на територіях тимчасової окупації	Порятунок життя громадян в зонах активних бойових дій.
	Допомога в евакуації до безпечних місць
	Гуманітарна та фінансова допомога (грошова допомога, одяг, взуття, харчі, ліки, засоби гігієни та ін.).ф
	Нематеріальна допомога (юридична, інформаційна, психологічна, організаційна та ін.).
	Допомога у пошуку зниклих безвісти родичів та близьких.
Допомога постраждалому населенню та громадам деокупованих українських територій.	Допомога у відновленні пошкодженого житла та інфраструктури.
	Гуманітарна та фінансова допомога (грошова допомога, одяг, взуття, продуктові набори, гаряче харчування, ліки, засоби гігієни тощо).

	Нематеріальна допомога (соціально-психологічна, юридична, інформаційна, організаційна та ін.).
	Допомога у пошуку зниклих безвісти родичів та близьких

З огляду на структурну модель векторів волонтерської роботи на фоні повномасштабного вторгнення росії в Україну можна зробити висновок, що волонтерський рух в Україні стає незамінним та важливим елементом супротиву українського народу проти російської воєнної агресії. Волонтери виконують організаційну, координаційну та рятувальну місію, яка дозволяє зберегти найцінніше, що є в нашій державі – людей.

Аналіз динаміки розвитку волонтерської роботи з 2014 року до 2023 року дозволяє простежити еволюцію не лише те, як змінювались вектори діяльності волонтерського руху. Також варто відмітити, як українські волонтери швидко та ефективно реагують на нові запити суспільства, на нові обставини на фоні повномасштабного вторгнення, як використовують усі доступні інструменти для вирішення питань громадян. І найважливіше – якщо українські волонтери не мають інструментів для роботи, то вони їх створюють. Наприклад, онлайн-платформи, онлайн-сервіси, чат-боти, інформаційні майданчики тощо.

Також окреслення векторів діяльності волонтерської роботи під час російсько-української війни дозволяє опиратися на цю схему під час дослідження окремих волонтерських організацій та векторів діяльності волонтерів. Адже структуризація, інституалізація та системність допомагають досконально описати, проаналізувати волонтерську роботу як соціальне явище та дослідити важливі та рушійні аспекти такої діяльності.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було проаналізовано роботу волонтерських організацій та осередків за два періоди: з 2014 р. по 2022 р., з 24 лютого 2022 року по кінець 2023 року, а також описано та структуровано вектори діяльності волонтерської роботи з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Опираючись на вивчення вищезазначених аспектів, можна зробити висновок, що з 2014 року волонтерський рух в Україні почав оформлюватися в окремий самостійний напрямок. Структурні елементи волонтерської діяльності в Україні з кожним роком обирали свою сферу діяльності у сфері волонтерства, визначались цільові групи, розширювались інструменти роботи українських волонтерів. Таким чином, на початок 2022 року волонтерський рух мав серйозну базу для того, щоб гідно прийняти виклики повномасштабного вторгнення.

Після 24 лютого 2022 року волонтерський рух мав труднощі у координації дій та інформуванні населення. Тому було створено та розповсюджено серед населення України нові інструменти у формі онлайн-платформ, сторінок в соціальних мережах. Це дозволило об'єднати великі маси людей та залучити до волонтерства набагато більшу кількість добровольців. Відтак, волонтерський рух в Україні будо інституалізовано, платформізовано та мережизовано.

Також було виокремлено вектори діяльності волонтерської роботи в умовах воєнного стану. Це дозволило розмежувати групи населення на військових ЗСУ та цивільних, щоб чітко та об'єктивно виокремити та розділити потреби кожної цільової групи. Зазначені інструменти та вектори діяльності дозволяють волонтерам ефективно та якісно виконувати свою роботу, не лише допомагати, а й зберігати життя громадян України.

РОЗДІЛ ІІ. ПРЕДМЕТНО-ЛОКАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

3.1. Роль регіональних волонтерських організацій

Волонтерська діяльність має рівні, які були описані у попередньому розділі. І якщо волонтерські організації державного рівня мають потужності та можливості реалізовувати масштабні проекти, то регіональні та місцеві волонтерські об'єднання спеціалізуються на менших замовленнях від цивільних та військових. Проте, важливість ролі місцевих та регіональних волонтерських організацій при цьому аж ніяк не зменшується. Сутність роботи регіональних та місцевих волонтерських об'єднань у задоволенні потреб місцевого населення тут і зараз. І завдяки тому, що загальнодержавні волонтерські організації співпрацюють із місцевими та регіональними, волонтерський рух в Україні працює як один злагоджений організм та задовольняє запити всіх людей, які потребують допомоги о мірі своїх можливостей.

Розглянемо класифікацію та функціональний апарат регіональних волонтерських організацій. Перш за все, варто зазначити, що волонтерська організація – це соціальна група – об'єднання людей, що здійснюють послідовну координовану діяльність, яка свідомо чи несвідомо підпорядкована якійсь загальній меті та певною мірою задовольняє учасників [23].

У контексті нашого дослідження ми будемо розглядати саме волонтерські групи, оскільки об'єктом дослідження є діяльність волонтерського руху «Незламні», який є місцевим волонтерським об'єднанням. Звісно, до зазначеного волонтерського руху доєднуються ситуативно і самостійні волонтери, але основну діяльність волонтерський рух «Незламні» впроваджує саме у форматі соціальної групи. Тому ми розглядаємо класифікацію та функціонал саме групової діяльності волонтерів.

Український психолог Л. Орбан-Лембрик виділяє основні ознаки соціальної групи:

- включення їх у широкий соціальний контекст;
- наявність загальної особистісно значущої основи для перебування індивідів у межах групи;
- достатня тривалість існування, що є передумовою створення предметів і феноменів групової культури, історії;
- зовнішня та внутрішня організація;
- певні типи впливу і відносин між індивідами, загальноприйняті норми та цінності;
- усвідомлення індивідами своєї належності до групи та виникнення на цій основі «ми-почуття»;
- наявність групових атрибутів (назва, символи тощо) [22, с. 278].

Також необхідно виокремити класифікацію малих соціальних груп, яку створили у своїх дослідженнях Т. Шибутані, В. Андрієнко, В. Крисько та Н. Ануфрієва. Вони подають таку класифікацію малих соціальних груп:

- за характером контактів між людьми – первинні та вторинні;
- за тривалістю існування – стаціонарні та тимчасові;
- за ступенем розвитку – дифузні (нестійкі) та стійкі;
- за специфікою організації – формальні та неформальні [22].

На основі виокремлення характеристик соціальних груп, якими і є волонтерські об'єднання, можемо визначити поняття волонтерська група – це невелика за чисельністю спільнота людей, яка діє на добровільних засадах, об'єднана певною благодійною діяльністю, утворена при державній чи неурядовій організації, або ж функціонує як неформальна ініціативна група [22].

Тобто ми розглядаємо у контексті нашого дослідження невеликі волонтерські групи, які функціонують на регіональному та місцевому рівні та задовольняють потреби місцевого населення в міру своїх можливостей.

Зарубіжні науковці Р. Лінч та С. Маккарлі виділяють дві великі групи волонтерів за часом функціонування:

- волонтери, які працюють тривалий час (long-term volunteer);
- волонтери, які працюють невеликий проміжок часу (short-term volunteer) [30].

Тривалість роботи тієї чи іншої волонтерської групи впливає на кілька важливих факторів. Перший – довіра громадян та військових – тих, для кого і працюють волонтери. Другий – налагодженість робочого процесу, визначеність ролей всіх учасників та злагоджена робота усіх структурних елементів волонтерської групи. Третій – напрацьованість зовнішніх зв'язків та контактів із іншими більшими, меншими волонтерськими організаціями державного чи міжнародного рівня для ефективної та оперативної організації вирішення запитів цивільних та військових. Четвертий – досвід, здобутий лише шляхом практичної діяльності, який дозволяє з часом не лише вчитися, а робити свою справу. Таким чином, усі чотири фактори формують ефективність та результативність роботи волонтерської групи.

І навіть якщо ми розглянемо діяльність волонтерів, які працюють відносно недавно, то зможемо виокремити характер їхньої діяльності, вектори роботи, цільову аудиторію. Для кращого розвитку новоутворені волонтерські групи переймають досвід організацій, які працюють довше, та формують власний.

Тривалість роботи волонтерської групи не є визначальною у ефективності їх роботи, проте є одним із факторів формування результативності такої діяльності.

Також варто розглянути класифікацію соціально-психологічної служби Канади, яка розділяє волонтерів на:

- волонтерів-менеджерів;

- волонтерів-помічників;
- волонтерів прямої допомоги [31].

Волонтери-менеджери займаються організаційною та координаційною діяльністю. Волонтери-помічники долучаються до допомоги нужденним ситуативно або на певний короткий період. Волонтери прямої дії надають конкретну допомогу різним соціальним групам. З огляду на класифікацію канадської соціально-психологічної групи, сьогодні в Україні переважають волонтери прямої дії та волонтери-менеджери. І часто одні і ті ж волонтерські об'єднання поєднують у собі ці дві ролі шляхом делегування тих чи інших обов'язків різним членам волонтерської групи.

Цікавою у контексті нашого дослідження є досить об'ємна та широка типологія волонтерів за програмою «Волонтери ООН»:

Сфера діяльності:

- громадські ініціативи;
- культура та спорт;
- освіта;
- подолання наслідків стихійних лих і катастроф;
- захист довкілля;
- тендер;
- державне управління;
- профілактика ВІЛ/СНІДу;
- сприяння громадському здоров'ю;
- профілактика бездоглядності та безпритульності;
- права людини;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- миротворча діяльність;
- бідність;

- приватний сектор;
- соціально-педагогічна підтримка дітей, людей з особливими потребами;
- молодіжне лідерство;
- соціальний захист та підтримка біженців і переселенців [31].

Цільова група діяльності:

- діти;
- молодь;
- люди похилого віку;
- малозабезпечені;
- біженці;
- мігранти;
- люди з особливими потребами [31].

Цікаво, що, виходячи із класифікації «Волонтери ООН», можна виокремити сферу діяльності волонтерської групи у контексті нашого дослідження. Проте, ця класифікація не передбачає обставин воєнного конфлікту. За умов воєнного стану в Україні до сфер діяльності варто додати такі позиції:

- гуманітарна допомога військовим;
- воєнно-технічне забезпечення бійців ЗСУ;
- психологічна підтримка військових та їхніх близьких;
- медична допомога військовим в зоні бойових дій та у воєнних госпіталях;
- евакуація цивільного населення із зони бойових дій, зони підвищеної небезпеки та з окупованих територій;
- гуманітарна та медична допомога цивільному населенню;
- морально-психологічна допомога цивільному населенню;
- пошук зниклих безвісті військових та цивільних;

- логістичні місії доставки загиблих до рідних населених пунктів;

Відповідно до зазначених сфер діяльності варто додати кілька пунктів до цільових груп діяльності волонтерів у контексті воєнного стану в Україні:

- цивільні;
- військові;
- внутрішньо переміщені особи;
- поранені бійці ЗСУ;
- цивільні, що прибули із окупованих територій;
- вимушені емігранти.

Вектори волонтерської діяльності визначаються та регулюються запитами і потребами тієї цільової аудиторії, яку вони обслуговують, або на яку орієнтовані. І цілком логічно, що початок повномасштабного вторгнення росії в Україну кратно збільшив кількість та різноманітність запитів до волонтерів. І ми можемо стверджувати, опираючись на фактичні успіхи волонтерського руху в Україні, що українські волонтери не просто прийняли цей виклик, а й професійно з ним впоралися і працюють кожного дня над потребами і запитами населення та військових.

Останнім пунктом, на який ми будемо опиратися під час аналізу місцевого волонтерського руху «Незламні», – це мотивація. Саме мотивація до волонтерської діяльності є одним із основних рушійних факторів успішної та ефективної, а головне результативної діяльності.

У цьому контексті цікавий підхід американських дослідників Р. Лінча та С. Маккарлі, які класифікують групи волонтерів за мотиваційною орієнтацією:

- волонтери, орієнтовані на досягнення;
- волонтери, орієнтовані на членство в групі;
- волонтери, орієнтовані на визнання керівництвом, владою [19].

Враховуючи класифікацію науковців та поточну ситуацію в Україні, можна стверджувати, що мотивація до волонтерської діяльності українських громадян

дійсно багатоаспектна, проте провідною мотивацією є група, орієнтована на досягнення, на результат, на задоволення потреб цивільних та військових.

Проведений огляд векторів діяльності та ролі регіональних волонтерських груп у загальнодержавному волонтерському русі дозволяє підсумувати, що

3.2. Волонтерський рух «Незламні»

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо волонтерський рух «Незламні» як волонтерську групу місцевого рівня. Опираючись на теоретичну базу дослідження та практичне вивчення діяльності, структури, особливостей діяльності волонтерського руху «Незламні», можемо представити результати нашого дослідження.

Волонтерський рух «Незламні» заснований 26 лютого 2022 року у селі Мотовилівка Фастівського району Київської області. Доцільно буде процитувати пост в соціальній мережі Instagram, який ознаменував створення волонтерського руху:

«26-го лютого почалась нова сторінка в нашому житті. Після двох днів оцепеніння та відмови вірити в страшну війну в сучасному світі, ми змогли взяти себе в руки і значно розширити свою родину до 44-х мільйонів українців.

Ми почали тяжку та кропітку роботу, яку важко уявити без всіх, хто щоденно докладає своїх зусиль, щоб перемога стала ще на день ближчою 🧑🏫🧑🏫

Ми вкотре переконались, що ми одна НЕЗЛАМНА родина.

Ми вкотре переконались, що перемога за нами 🧑🏫🧑🏫» [48].

Волонтерський рух «Незламні» офіційно оформили свою діяльність лише у березні 2022 року. Проте уже з перших днів спочатку невелика група односельців, а потім і більше однодумців приєдналися до волонтерської групи,

щоб допомагати цивільним, забезпечувати військових та розрадити наляканих і розгублених.

Варто звернути увагу на морально-психологічний стан населення у перші дні та тижні повномасштабного вторгнення. Громадяни України були налякані але завзяті, розгублені але причетні до всього. З цього і сформувався волонтерський рух «Незламні».

Кервник – Тетенькіна Ю. О. та Тетенькін О. О.. Саме їхня родина, садиба цієї родини стала справжнім штабом та пунктом незламності від 26 лютого 2022 року. Мотивація до волонтерської діяльності у родини Тетенькіних була очевидна – філантропство, співчуття, неможливість стояти осторонь людських проблем, емпатія, принести користь суспільству та своїй громаді зокрема.

Важливим аспектом волонтерської діяльності стало те, що сама Юліана Тетенькіна – засновниця та керівник волонтерського руху «Незламні» – сильна та щира особистість, має високий рівень стресостійкості та емпатії до інших людей. Вона ще з самого початку визначила для себе волонтерську діяльність як провідну у своєму житті.

Волонтерський рух «Незламні» – це громадська волонтерська організація яка створена на базі ГО «Ініціативна молодь Мотовилівських сіл». Раніше ініціативна молодь Мотовилівських сіл з 2015 року впроваджувала соціальні проєкти для привернення уваги до питань екології, патріотичного виховання здорового способу життя, лідерства. Такі проєкти реалізовувались у формі святкових заходів, квестів, турнірів, спортивних змагань, театральних вистав, толок на місцевому та районному рівні. Тепер волонтерський рух «Незламні» втілює минулий досвід згуртування людей навколо себе та формує новий.

Волонтерський рух «Незламні» – це мала соціальна група місцевого рівня. Волонтерське об'єднання задовольняє потреби цивільних, внутрішньо переміщених осіб, військових на фронті, в тилу та в госпіталях. Волонтери «Незламних» також брали участь у розборах зруйнованих будівель у

деокупованій Бородянці, про цей вид соціально корисної роботи «Незламних» детально описано у підрозділі 3.3.

За теоретичною базою характеристик Л. Орбан-Лембрик волонтерський рух «Незламні» має такі характеристики:

Включення їх у широкий соціальний контекст. «Незламні» не лише допомагають військовим та цивільним за запитами, а й організовують масові заходи для підняття духу населення у непрості для громадян України часи, відгукуються на запити військових та цивільних з інших районів та областей.

Наявність загальної особистісно значущої основи для перебування індивідів у межах групи. «Незламні» мають особливу атмосферу. Це група людей, яких об'єднує не лише спільне місце проживання чи спільний ворог, а й ідея приносити користь суспільству, бути причетними до великої та священної справи – порятунку та забезпечення військових, турбота про нужденних, ідея гуртування для спільної мети, бути опорою один для одного та прожити ці складні часи.

Достатня тривалість існування, що є передумовою створення предметів і феноменів групової культури, історії. «Незламні» працюють на благо українського народу з 26 лютого 2022 року. За цей час у волонтерському русі з'явилися своя символіка, обереги, феномени групової культури (виокремлення ролей, традиції, шляхи швидкої комунікації), історії.

Зовнішня та внутрішня організація. «Незламні» – це організована та структурована соціальна група, в якій є роль керівника, водія, логіста, креативного менеджера та виокремлено групи інших волонтерів за напрямками діяльності. Наприклад, «Кікімори» - жінки, які плетуть кікімори (маскувальні костюми) для снайперів або «Маскувальні янголи» - група волонтерів, які плетуть маскувальні сітки для техніки військових на фронті.

Певні типи впливу і відносин між індивідами, загальноприйняті норми та цінності. Комунікація у волонтерському русі «Незламні» організована за принципами взаємоповаги, субординації та емпатії. Волонтери слідують

прийнятим в групі ідеалам, цінностям та притримуються правил прозорості та взаємодопомоги.

Усвідомлення індивідами своєї належності до групи та виникнення на цій основі «ми-почуття». «Незламні» – це велика родина. І куди б не направляли обставини волонтерів групи, вони завжди відчують та отримують підтримку та допомогу, сприяння та турботу, якщо її потребують.

Наявність групових атрибутів (назва, символи тощо). «Незламні» мають назву, символіку, спільні знакові пісні та ритуали.

Спираючись на аналіз основних ознак соціальних груп, можна стверджувати, що волонтерський рух «Незламні» відповідає всім критеріям сформованої соціальної групи.

За класифікацією Т. Шибутані, В. Андрієнко, В. Крисько та Н. Ануфрієва малих соціальних груп волонтерський рух «Незламні» можна охарактеризувати так:

- за характером контактів між людьми – первинний;
- за тривалістю існування – стаціонарний;
- за ступенем розвитку – стійкий;
- за специфікою організації – формальний.

За часом функціонування ми опираємось на класифікацію Р. Лінч та С Маккарлі. Відповідно волонтерський рух «Незламні» відносяться до категорії волонтерів, які працюють тривалий час (long-term volunteer), оскільки впроваджують свою діяльність уже більше 1 календарного року.

Щодо структури волонтерського руху «Незламні», варто взяти до уваги класифікацію соціально-психологічної служби Канади. Волонтери «Незламних» – це і волонтери-менеджери, і волонтери-помічники, і волонтери прямої допомоги. Адже із волонтерським рухом співпрацює на постійній основі певна кількість людей, які мають свої обов'язки та визначені ролі в тому числі і волонтери-менеджери. А також із «Незламними» співпрацюють волонтери-

помічники. Як правило, це люди певної вузької спеціалізації, наприклад, лікарі, юристи, психологи, чия допомога необхідна на короткий період часу у певний момент.

Сфери діяльності волонтерського руху «Незламні» різнопланові. Під час аналізу ми спиралися на класифікацію сфер діяльності за програмою «Волонтери ООН». Відтак можна визначити такі сфери діяльності волонтерського руху «Незламні»:

- громадські ініціативи;
- сприяння громадському здоров'ю;
- права людини;
- миротворча діяльність;
- соціально-педагогічна підтримка дітей, людей з особливими потребами;
- молодіжне лідерство;

соціальний захист та підтримка біженців і переселенців;

- гуманітарна допомога військовим;
- воєнно-технічне забезпечення бійців ЗСУ;
- психологічна підтримка військових та їхніх близьких;
- медична допомога військовим в зоні бойових дій та у воєнних госпіталах;
- евакуація цивільного населення із зони бойових дій, зони підвищеної небезпеки та з окупованих територій;
- гуманітарна та медична допомога цивільному населенню;
- морально-психологічна допомога цивільному населенню;
- пошук зниклих безвісті військових та цивільних;
- логістичні місії доставки загиблих до рідних населених пунктів.

Цільові групи діяльності волонтерського руху «Незламні»:

- діти;
- молодь;
- люди похилого віку;
- малозабезпечені;
- біженці;
- мігранти;
- люди з особливими потребами;
- цивільні;
- військові;
- внутрішньо переміщені особи;
- поранені бійці ЗСУ;
- цивільні, що прибули із окупованих територій;
- вимушені емігранти.

Волонтерський рух «Незламні» створений на основі ідеї турботи про ближнього, роботи на благо українського народу та наближення перемоги над жорстоким ворогом. Саме об'єднаність та спільна мета дозволяє «Незламним» розвиватися, рости в професійному плані

Та робити ту титанічну роботу, яку вони виконують. Кожен волонтер «Незламних» на своєму місці вносить свій вклад у спільну велику справу, допомагає військовим, цивільним, і наповнюється сам.

У контексті соціальної роботи волонтерський рух «Незламні» відіграють неоціненну роль, оскільки обслуговують потреби різних соціальних груп якісно та ефективно, беруть участь в соціальних проєктах та представляють Україну на міжнародному рівні, зокрема в США та Європі на тематичних виставках та ярмарках.

3.3. Аналіз діяльності волонтерського руху «Незламні»

Волонтерський рух «Незламні» працює у багатьох напрямках, задовольняючи потреби та запити як цивільних, так і військових. У контексті нашого дослідження розглянемо діяльність волонтерського руху «Незламні» структурно за напрямками діяльності, описаними у підрозділі 2.3. Почнемо із задоволення запитів цивільного населення, адже з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну саме цивільні були найбільш налякані та потребували негайної допомоги, а військові взяли до рук зброю та озвучували свої потреби по мірі необхідності. Хоча, варто зазначити, що маскувальні сітки волонтери «Незламних» плели із першого дня своєї діяльності.

Волонтерський рух «Незламні» працюють із такими категоріями цивільних:

- вимушені переселенці, що постраждали від збройної агресії росії;
- громадяни в зоні активних бойових дій, на територіях тимчасової окупації;
- постраждале населення та громади деокупованих українських територій.

Волонтерський рух «Незламні» забезпечував населення продуктами харчування, медикаментами, засобами особистої гігієни в перші дні, тижні та місяці війни, допомагали знайти житло вимушеним переселенцям, надавали морально-психологічну допомогу при адаптації усім постраждалим від воєнних дій. Також проводилось забезпечення населення одягом, взуттям. Товари для допомоги цивільному населенню волонтерський рух «Незламні» отримував від міжнародних організацій ЮНІСЕФ та Червоний Хрест, з якими попередньо та оперативнно була налагоджена комунікація.

Категорія нематеріальної допомоги реалізована в юридичній, соціально-психологічній, інформаційній та організаційній допомозі цивільному населенню. Волонтери «Незламних» вирішують запити різного штибу, шукають

вузькопрофільних спеціалістів, регулярно інформують цивільне населення про важливі зміни у законодавстві на державному та місцевому рівні, про соціально корисні проєкти та створюють свої проєкти для соціальної підтримки цивільного населення різних категорій.

Також волонтерський рух займається пошуком зниклих безвісти родичів та близьких цивільних.

На деокупованих українських територіях волонтери «Незламних» беруть участь у відновленні інфраструктури та будівель. Особливою місією стали поїздки в м. Бородянка на Київщині (Додаток 1). Волонтери «Незламних» віч на віч зустрілися із всіма жахіттями та стражданнями війни. Для розбору зруйнованих будинків було здійснено кілька поїздок. І після цієї спільної справи, усі учасники соціально корисної діяльності у волонтерському русі «Незламні» називають себе «Повінчані Бородянкою». Це люди, які ніколи не мали такого досвіду, не брали участь у бойових діях та не переживали окупацію. Волонтерів дуже вразили масштаби руйнувань, спілкування із місцевими жителями та атмосфера понівеченого міста. Ця місія стала одним із знакових моментів в історії волонтерського руху «Незламні».

Допомога ЗСУ – це найбільша частина роботи волонтерського руху «Незламні». Волонтери надають допомогу таким категоріям військових:

- військові в зоні активних бойових дій;
- військовослужбовці в тилу.

Кожного бійця Фастівського району «Незламні» намагаються забезпечити всім необхідним: амуніція, форма, взуття, медикаменти, засоби індивідуального захисту та гігієни, морально-психологічна підтримка для військового та його близьких. На початку повномасштабного вторгнення росії в Україну «Незламні» ще не мали контактів для отримання чи закупівлі тактичної амуніції. Проте, згодом волонтери отримали таку можливість шляхом контактування та

координації своєї діяльності із закордонними програмами та фондами. І технічне забезпечення бійців ЗСУ стало покращуватися.

Також волонтерський рух «Незламні» збирають кошти на забезпечення своєї діяльності, придбання технічних засобів для потреб ЗСУ.

Окремим пунктом варто відзначити плетіння маскувальних сіток для техніки ЗСУ. Волонтери «Незламних» називають тих, хто плете маскувальні сітки «Маскувальні янголи». Цей проєкт починався із плетіння маскувальних сіток для бліндажів територіальної оборони (Додаток 2), які активно створювались після 24 лютого 2022 року. Спочатку сітки плелися із підручних матеріалів (одяг, постіль, форма) необхідного кольору. Але такі сітки були дуже важкі та непрактичні у використанні. І тоді «Незламні» почали закуповувати спандбонд – легку синтетичну тканину, яка швидко сохне, легко переться та не плавиться, коли горить. До цього волонтери прийшли шляхом гіркого досвіду військових у зоні бойових дій. Тепер волонтери «Незламних» мають замовлення на конкретний розмір маскувальних сіток для різних видів техніки на сезон вперед. Важливо відзначити, що «Маскувальні янголи» – це не лише дорослі, у плетінні маскувальних сіток беруть участь і діти. Такі пункти «Маскувальних янголів» знаходяться по всьому Фастівському району, там, де є охочі та небайдужі волонтери.

Маскування – це надзвичайно важливий аспект у збереженні життя українських військових. У складі волонтерського руху «Незламні» є ще один підрозділ під назвою «Кікімори» – це група місцевих мотовилівських жінок, які спеціалізуються на плетінні та пошитті маскувальних костюмів для снайперів (Додаток 3). Примітним є те, що «Кікімори» винайшли таку технологію створення маскувальних костюмів, що снайперів не видно навіть у тепловізор. Справа у тканині, яка поглинає людське тепло. Звісно, результат професіоналізму створення маскувальних костюмів для снайперів теж сформувався через гіркі втрати та бойовий досвід хлопців та дівчат на передовій.

На початку повномасштабного вторгнення росії в Україну була гостра необхідність у бронежилетах. Тому волонтери «Незламних» організували пошиття бронежилетів власного виробництва із брезентової тканини та міцного непробивного металу. Такі бронежилети врятували не одне життя військових ЗСУ та бійців територіальної оборони.

Також волонтерський рух «Незламні» безперервно виготовляє сухі чаї, супові та борщові набори, тушковане консервоване м'ясо, варення, сухі фрукти, смаколики та інші продукти харчування для військових у зоні бойових дій. Волонтери «Незламних» регулярно доправляють на фронт та у гарячі точки медикаменти, їжу, амуніцію, одяг, взуття та інші необхідні для військових товари, щоб ще на один день наблизити перемогу (Додаток 4).

У контексті морально-психологічної допомоги волонтерський рух «Незламні» загалом, та їхні майстрині зокрема створюють обереги: браслети, кишенькові янголи (Додаток 5).

Також волонтерський рух «Незламні» займається пошуком зниклих безвісти бійців та військовослужбовців. Багатьох військових знаходять у полоні, бійці передають мамам кодові слова і таким чином рідні дізнаються, що їхні сини, чоловіки живі.

Допомога рідним та близьким волонтерського руху «Незламні» заключається у морально-психологічній підтримці, в залученні розгублених та зневірених людей до волонтерської діяльності. Оскільки «Незламні» – це одна велика родина, тут приймають всіх небайдужих та охочих зробити свій вклад для перемоги над ворогом.

Більш ніж за рік війни з 24 лютого по квітень 2023 року волонтерський рух «Незламні» щодня відправляє маскувальні сітки для воєнної техніки та маскувальні костюми для снайперів, виготовляють продуктові набори та печуть смаколики для військових, поставляють гуманітарну допомогу цивільному населенню, налагоджують контакти із українськими та міжнародними

волонтерськими організаціями та фондами для ефективної та результативної роботи.

Навесні 2023 року волонтери «Незламних» почали активно виготовляти ляльки-мотанки для активізації збору коштів на потреби ЗСУ. Були проведені виставки в США (Додаток 6) та в Європі (Додаток 6), створені сторінки у соціальних мережах Instagram та Facebook для презентації мотанок та їх продажу. Також волонтерський рух «Незламні» популяризує свою діяльність шляхом співпраці із медійними організаціями України, зокрема із радіо «П'ятниця» (Додаток 7).

Креативність та винахідливість волонтерів руху «Незламні» дійсно вражає. Вони регулярно проводять лотереї та акції для збору коштів, виготовляють обереги. Враховуючи той факт, що люди не лише в Україні, а й у світі втомлюються від виснажливої війни, а потреби воїнів ЗСУ лише зростають, волонтерський рух «Незламні» використовують всі доступні їм засоби популяризації своєї діяльності, щоб не лише зібрати кошти та закупити матеріали для сіток або амуніцію для бійців, а й дати щось людям, які підтримують волонтерський рух – обереги, мотанки, лоти в лотереї. Такий взаємообмін не лише спонукає людей долучатися до волонтерської діяльності, а й наповнюватися ресурсом добра і любові у такі непрості часи.

Розглянемо порівняльну таблицю волонтерської діяльності волонтерського руху «Незламні» та Фонду Сергія Притули.

Таблиця 3.1. Характеристика волонтерського руху «Незламні»

Характеристики волонтерської діяльності		Волонтерський рух «Незламні»	Фонд Сергія Притули
Ознаки соціальної групи	включення їх у широкий соціальний контекст;	+	+
	наявність загальної особистісно значущої основи для перебування індивідів у межах групи;	+	+

	достатня тривалість існування, що є передумовою створення предметів і феноменів групової культури, історії;	+	+
	зовнішня та внутрішня організація;	+	+
	певні типи впливу і відносин між індивідами, загальноприйняті норми та цінності;	+	+
	усвідомлення індивідами своєї належності до групи та виникнення на цій основі «ми-почуття»;	+	+
	наявність групових атрибутів (назва, символи тощо)	+	+
Характер контактів між людьми	первинні	+	+
	вторинні		+
Тривалість існування	стаціонарні	+	+
	тимчасові		
Ступінь розвитку	дифузійні (нестійкі)		
	стійкі	+	+
Специфіка організації	формальні	+	+
	неформальні		
Типи волонтерів	волонтери-менеджери	+	+
	волонтери-помічники	+	+
	волонтери прямої допомоги	+	+
Сфери діяльності в контексті збройної агресії	гуманітарна допомога військовим;	+	+
	воєнно-технічне забезпечення бійців ЗСУ;	+	+
	психологічна підтримка військових та їхніх близьких;	+	+
	медична допомога військовим в зоні бойових дій та у воєнних госпіталях;	+	+
	евакуація цивільного населення із зони бойових дій, зони підвищеної небезпеки та з окупованих територій;		+
	гуманітарна та медична допомога цивільному населенню;	+	+
	морально-психологічна допомога цивільному населенню;	+	+

	пошук зниклих безвісті військових та цивільних;	+	+
	логістичні місії доставки загиблих до рідних населених пунктів;	+	+
Цільові групи	цивільні;	+	+
	військові;	+	+
	внутрішньо переміщені особи;	+	+
	поранені бійці ЗСУ;	+	+
	цивільні, що прибули із окупованих територій;	+	+
	вимушені емігранти.	+	+

Як бачимо із порівняльної таблиці волонтерський рух «Незламні» виконує майже всі функції, що і масштабна волонтерська організація Фонд Сергія Притули. Різниця лише у масштабах роботи. Тому ми можемо підтвердити тезу про валивість як регіональних так і загальнодержавних волонтерських проектів та ініціатив.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було визначено роль регіональних волонтерських організацій шляхом аналізу класифікацій волонтерських організацій, виокремлення їх базових характеристик як методологічної основи дослідження волонтерського руху «Незламні».

Було досліджено Волонтерський рух «Незламні» як соціальну волонтерську групу місцевого або регіонального типу, з'ясовано цільову аудиторію волонтерського руху, визначено базові аспекти роботи волонтерів, проаналізовано мотиваційну складову волонтерської діяльності «Незламних».

Описано діяльність волонтерського руху «Незламні», а саме: вектори діяльності за двома категоріями (цивільні та військові). Було досліджено особливості діяльності волонтерського руху «Незламні», а саме диференційні риси у порівнянні з іншими волонтерськими організаціями: шляхи популяризації

діяльності, способи залучення нових волонтерів до волонтерського руху, вектори основної діяльності волонтерів «Незламних».

Також важливим аспектом дослідження стала ідеологічна складова волонтерського руху «Незламні», а саме наявність «ми-відчуття» у кожного волонтера «Незламних». Відчуття приналежності до однієї великої родини сформоване природньо у місцевому регіональному волонтерському русі «Незламні» на основі потужної особистісної мотивації до волонтерської діяльності кожного учасника.

ВИСНОВКИ

Волонтерська діяльність – це добровільний поклик емпатії та особистої мотивації, направлений на безкорисну допомогу людям. У контексті воєнної агресії росії проти України, повномасштабного вторгнення волонтерська діяльність в Україні не лише розширила вектори роботи, а й достойно прийняла нові виклики та стала ще одним потужним фронтом боротьби із агресором.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Дослідження волонтерської діяльності як форми громадської ініціативи проводились систематично та ґрунтовно. Відтак було проаналізовано і виокремлено поняття волонтерства як такого, громадські ініціативи як форми соціальної допомоги різним категоріям населення не лише у контексті воєнної агресії, а й у сфері задоволення загальнолюдських потреб екологічного, медичного, здоров'я-збережувального характеру.

2. Було виокремлено форми і методи волонтерської діяльності, зокрема вектори волонтерської роботи, розглянуто як формуються волонтерські організації, особистість волонтера як один із основних факторів ефективної та результативної волонтерської роботи, мотиваційна складова як рушійна сила до волонтерської діяльності. Варто зазначити, що системність та урегульованість, прозорість та чесність у волонтерській діяльності є провідними факторами, які сприяють розвитку світового волонтерства загалом та місцевих ініціатив зокрема.

3. Історичний огляд волонтерської діяльності в Україні показав, що українське суспільство ніколи не стояло осторонь чужих проблем. У різні кризові історичні періоди люди згуртовувались та разом долали труднощі. Поняття «доброволець» у контексті української історії завжди мало героїчний підтекст, що підтверджується і сьогодні.

4. Аналіз волонтерської діяльності 2014-2021 року показав, що громадяни України достойно приймають виклики та задовольняють потреби як

переселенців, так і військових. Україна дійсно не була готова ні у воєнному плані, ні в гуманітарному до локального збройного конфлікту у 2014 році. Проте, українські волонтери, у тому числі за сприяння міжнародних організацій, практично втримали на своїх плечах гуманітарні та воєнно-технічні питання, які виникали у нагальному порядку за часів АТО. За роки локального воєнного конфлікту на Сході України волонтерський рух в Україні не лише вдосконалився, а й сформувався в окрему соціальну групу державного значення.

5. Волонтерська діяльність від 24 лютого 2022 року стала новою потужною хвилею залучення нових волонтерів та добровольців, які відчували особисту відповідальність перед народом України. Тут варто сказати про гнучкість мислення, швидку адаптацію та креативність українських волонтерів, які не лише закуповують все необхідне для військових, а й створюють життєво необхідні платформи та інформаційні ресурси для роботи із цивільним населенням.

6. Аналіз векторів діяльності волонтерських організацій на фоні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну показав, що робота волонтерів коригується відповідно до запитів. Відтак основні цільові групи у контексті війни розділилися на цивільних та військових. А основними векторами діяльності стали: підтримка та гуманітарне забезпечення цивільних та воєнно-технічне забезпечення та гуманітарно-медична підтримка військових. Також обидві цільові групи потребують такої допомоги як пошук зниклих безвісти.

7. Дослідження ролі регіональних волонтерських організацій дозволило зрозуміти, що волонтерський рух України формується як за рахунок великих волонтерських організацій, які реалізують масштабні проєкти, так і за рахунок регіональних та місцевих волонтерських об'єднань, які задовольняють потреби місцевого населення локально. Таким чином можуть бути вирішені питання більшої кількості людей різних соціальних груп одночасно.

8. Дослідження волонтерського руху «Незламні» як соціальної групи регіонального рівня показало, що волонтери «Незламних» відповідають усім нормам мотиваційного, ідеологічного та морального характеру. Також волонтерський рух «Незламні» мають всі характеристики малої соціальної групи та задовольняють практично всі запити місцевого населення, де впроваджують свою діяльність. «Незламні» працюють із цільовими групами цивільні та військові.

9. Опис діяльності волонтерського руху «Незламні» показав, що волонтери креативні, завзяті, вмотивовані та ефективно і результативно виконують свою роботу. Діяльність волонтерського руху «Незламні» є постійною та розвивається.

Перспектива цього дослідження вбачається у вивченні подальшого розвитку волонтерського руху «Незламні», а також інших волонтерських об'єднань Фастівського району.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакірєва О., Бондар Т., Дмитрук Д. Ставлення до переселенців і волонтерської діяльності. Київ: Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка; Центр «Соціальний моніторинг», 2015. URL: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Settlers%20and%20volunteering.pdf>.
2. Балухтіна О.М. Напрями волонтерської діяльності в сучасній Україні. Слов'янський світ у контексті сталого розвитку : матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (25 верес. 2020 р.). С. 3–12. URL: <http://eurasian-institute.org/images/conference/25.09.2020/tezy.pdf>
3. Бевзенко Л. Волонтерський рух в Україні: методологічні проблеми концептуалізації та емпірична фіксація підсумків п'ятирічної активності / Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. С. 360-368.
4. Безпалько О. В., Заверико Н. В., Зверєва І. Д. та ін.; уклад. Т. Л. Лях // Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху / О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверєва та ін.; уклад. Т. Л. Лях. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. – 176 с.
5. Безпалько О. В. Підготовка волонтерів до проведення організаційних форм соціально-педагогічної діяльності / Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху в Україні / Уклад.: Т. Л. Лях; авт. кол.: О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверєва. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. – С. 128-137
6. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Бондаренко З. П. - К., 2008. - 20 с.
7. Взаємодія держави і суспільства, символічний простір народу та українсько-російські взаємини у дзеркалі громадської думки. Жовтень 2015: інформ.

- бюл.; [за ред. М.М. Слюсаревського]. – К., 2015. – 52 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ispp.org.ua/bibl_6.htm
8. Веденєєв Д. В., Турчак О. В. Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. Військово-науковий вісник. 2018. Вип. 30. С. 206–216. URL: <http://vov.asv.gov.ua/article/view/153726>.
9. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності // Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О.В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, Т. Г. Веретенко та ін. : - К. : Академвидав, 2013. - 312 с.
10. Гаркавенко, З. (2018). Рецензія на посібник «Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : навч.-метод. посіб.» (ред. Н. Гусак). Вісн. Акад. праці, соц. відносин і туризму, 2: 93–95.
11. Голуб В.Л. Волонтерська діяльність в системі взаємовідносин держави та суспільства : дис. ... канд. наук із держ. управ. : 25.00.01. Київ, 2016. 247 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/59f33cfd-ca50-4ada-ba6e-838a166ddcbc.pdf>
12. Горєлов Д.М. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. / Д.М. Горєлов, О.А. Корнієвський. – К. : НІСД, 2015. – 36 с.
13. Горєлов Д.М., Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. 36 с. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>
14. Діяльність українських благодійних організацій. Дослідження виконане CORESTONE GROUP та GFK UKRAINE на замовлення Фонду родини Загорій. URL: https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2019/11/charity_funds_report.pdf

15. Загальнонаціональне дослідження. Волонтерство в Україні. United Nations Ukraine. URL: <http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf> (дата звернення: 20.01.2021).
16. Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://dif.org.ua/article/dopomozhi-sobi-sam-ukraintsi-rozcharovani-v-reformakh-ale-gotovipidtrimuvati-odne-odnogo-ta-svoi-gromadi> (дата звернення: 20.01.2021).
17. Звіт Організації Об'єднаних Націй «Про стан волонтерства у світі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.volunteer.kiev.ua>
18. Експертна дискусія «Стратегія повоєнного відновлення України» // Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/ekspertna-dyskusiya-stratehiya-povoyennoho-vidnovlennya-ukrayiny>.
19. Єсіна Н. О. Поняття та сутність волонтерської діяльності в Україні. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. 2017. Вип. 1 (13). С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.580256>
20. Кожухаренко Л. Полідисциплінарність досліджень волонтерського руху вітчизняними та зарубіжними науковцями. Eminak: Scientific Quarterly Journal. 2018. Т. 2. № 3 (23). С. 117–123. URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/137>
21. Козачук, М. Б. Нові види волонтерства в Україні як відповідь на виклики часу. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2016.: збірник наукових праць, 1/2 (29/30): 52–57.
22. Костенко А.О. Волонтери ХХІ століття : збірник пошук. роб. обл. військово-патріотичного конкурсу, присвяченого героям-захисникам незалежної та суверенної України / уклад. А.О. Костенко. Черкаси, 2020. 57 с.

23. Котляр А. Елла Лібанова: «Треба стимулювати економію» / А. Котляр // Дзеркало тижня. Україна. – 2015. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.zn.ua/socium/ella-libanova-nuzhno-stimulirovat-ekonomiyu-.html>
24. Мазій І.В. Аналіз нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 114–118. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/26.pdf
25. Макашова Л. Добровольці і волонтери. Чи допомагають армії на третій рік війни. URL: https://espreso.tv/article/2016/06/10/dobrovolci_i_volontery_chy_lyshyvsvya_ent_uziazm_na_tretyy_rik_viyuny (дата звернення: 21.01.2021).
26. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemosuverenitetom.html> (дата звернення: 20.01.2021).
27. Менеджмент волонтерських груп від А до Я. Навчально-методичний посібник. К. 2012р. – 288с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/1/T_LYAKH_MVGVADZ_KSP&SR_IL.PDF
28. Міністерство соціальної політики України. Інформація про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, зокрема іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України. Доступно з: <https://www.msp.gov.ua/files/volonterstvo/576.xlsx> (26.03.2021).
29. Омецінська М.В. Особливості становлення вітчизняного меценатства. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 103 (Ч. 1). С. 191–197. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/1628/1541>

- 30.Панькова О. В., Касперович О. Ю. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей повоєнного відновлення країни. Журнал європейської економіки. 2022. Том 21, №3. С. 277-290. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605>.
- 31.Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції : Наказ Міністерства фінансів України від 30.10.2014 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-14#Text>
- 32.Розвиток благодійності в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень : аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/191> (дата звернення: 20.01.2021).
- 33.Розширення можливостей недержавних організацій через залучення волонтерів та створення мереж / За ред. В. Дибайло, Ш. Малеріус – К., 2004. – 98 с.
- 34.Роль волонтерської діяльності в освітньо-науковому просторі суспільства та її значення для державного управління [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/znpuadu_2013_2_14.pdf.
- 35.Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України: дослідження Центру Разумкова з 21 по 26 березня 2019 р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-dosuspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy-2> (дата звернення: 20.01.2021).
- 36.Сайт Українського Форуму Благодійників. Інфографіка. URL: <https://rating.ufb.org.ua/rating/blago-charts> (дата звернення: 21.01.2021).

37. Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації: результати соціологічного дослідження. Київ : Центр Разумкова, 2017. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press0417.pdf> (дата звернення: 20.01.2021).
38. Томіна В.Ю. Пашаєв А.З. Порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства в питаннях волонтерської діяльності. Південноукраїнський правничий часопис. 2-2019., С.13-16. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/2/5.pdf>
39. Шульга М.О. Волонтерство. Матеріали до Національної доповіді «Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі» за моніторинговими даними Інституту соціології НАН України / М.О. Шульга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.i-soc.com.ua/institute/shulga.php>
40. Blades, A., Concustell, A., Duran, A., Pérez, R. & Portilla, F. (2020). La solidaritat i el voluntarisme durant la crisi de la COVID-19. *Perifèria, revista de recerca i formació en antropologia*, 25(2), 115–129. doi: <https://doi.org/10.5565/rev/periferia.790>.
41. Fidelity Charitable (2020). The Role of Volunteering in Philanthropy. Retrieved from: <https://www.fidelitycharitable.org/content/dam/fc-public/docs/resources/the-role-of-volunteering-in-philanthropy.pdf> (22.03.2021).
42. Mao, G., Fernandes-Jesus, M., Ntontis, E. & Drury, J. (2020). What have we learned so far about COVID-19 volunteering in the UK? A rapid review of the literature (preprint). doi: <https://doi.org/10.1101/2020.11.22.20236059>.
43. U-Report (2020). Волонтерство під час карантину: опитування. 20 серпня 2020. Retrieved from: <https://ukraine.ureport.in/opinion/4513/> (02.04.2021).
44. Volunteering Victoria (2020). Volunteer Management During COVID-19. Retrieved from: <https://www.volunteeringvictoria.org.au/wp-content/uploads/2020/04/Volunteerism-during-COVID-19.pdf> (22.03.2021).

- 45.VOLUNTEERING: THEORETICAL APPROACHES AND PERSONAL CHARACTERISTICS [Электронный ресурс] // INTERNATIONAL CONFERENCE of SCIENTIFIC PAPER AFASES 2014. – Режим доступа до ресурсу: http://www.afahc.ro/ro/afases/2014/socio/Andronic,%20Razvan-Lucian_%20Volunteering.pdf?fbclid=IwAR3pOSoqx6SYDMH9jnvZW1UbloKXqqjqFjb3ngnHJGuJpU7Z6Cixj9fBd_4.
- 46.United Nations General Assembly (UNGA) (2002). Recommendations on support for volunteering (A/RES/56/38). Resolution adopted by the General Assembly at the fifty-sixth session – Agenda item 108 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2002/a56r038-e.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток 1

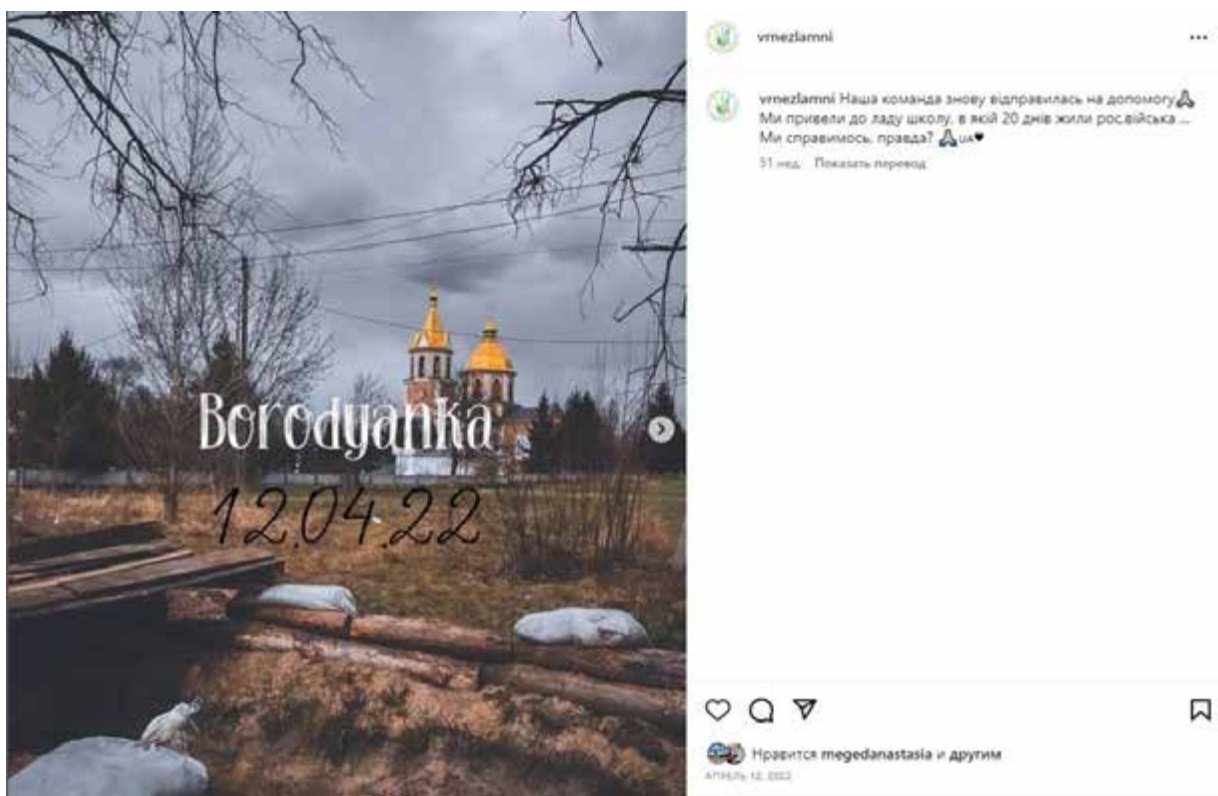
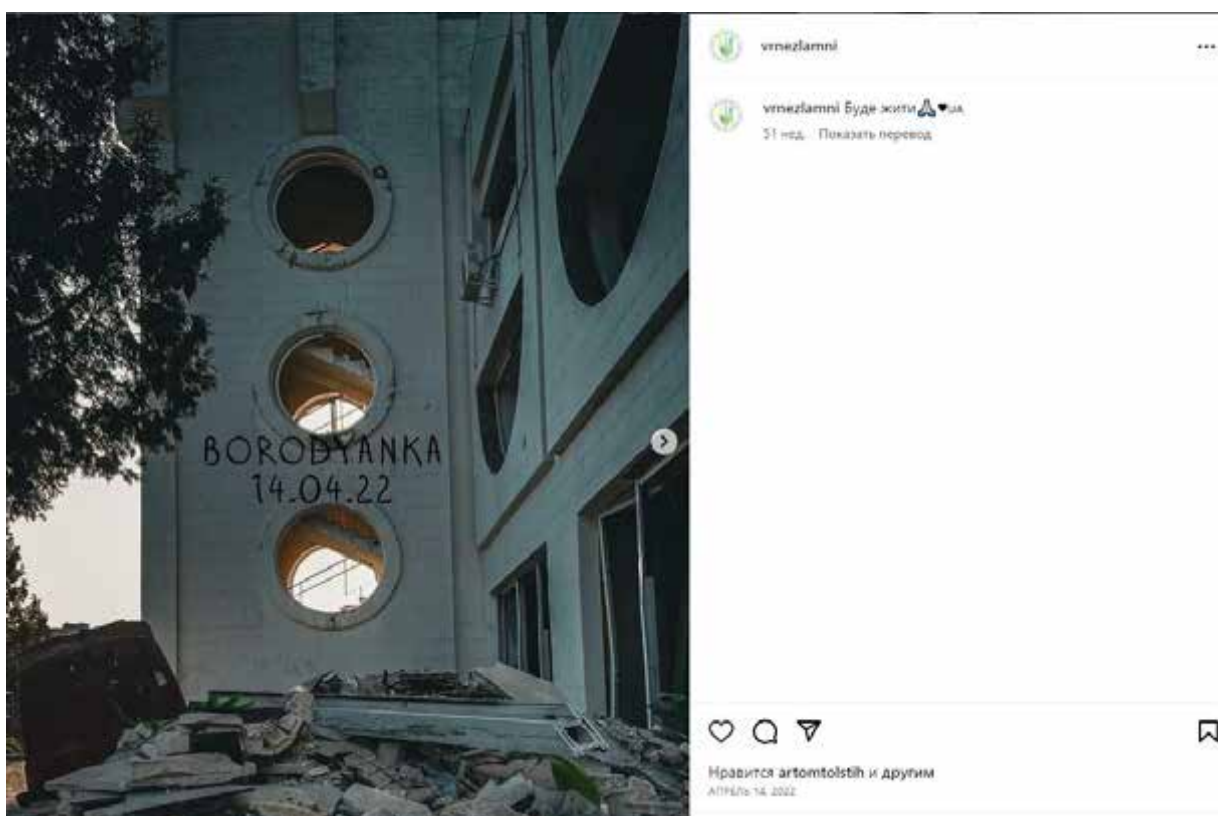

Фото із гуманітарної місії до м. Бородянка Київської області

Робота Маскувальних янголів (маскувальні сітки)

Робота Кікімор (маскувальні костюми для снайперів)

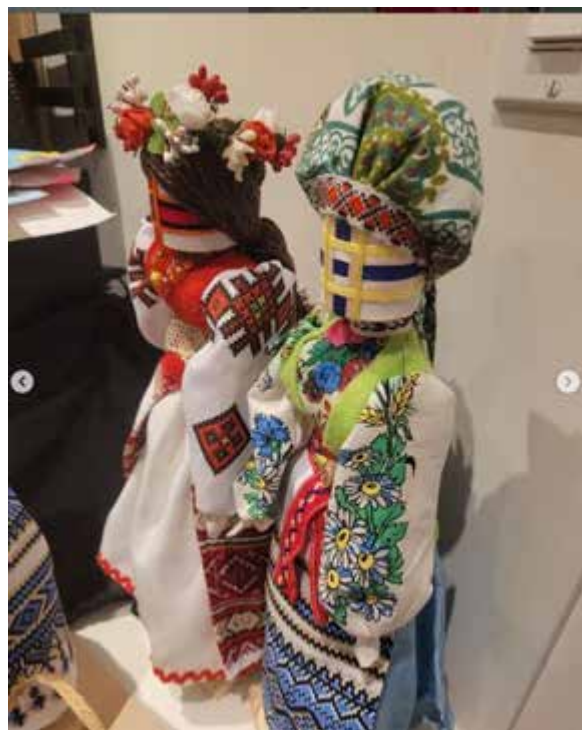
Допомога військовим на фронті

Обереги для військових

Виставка у США

Ярмарок у Європі

Презентація мотанок в студії радіо «П'ятниця»

